

TAMPEREEN YLIOPISTO

Perhepäivähoidon järjestämisen
diskursiiviset kentät

*”Tämähän on ihan yleismaallinen trendi, että
perhepäivähoito hiipuu pikkuhiljaa meiltä pois”*

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

JOHANNA FEDERLEY-KOIVURANTA

Kesäkuu 2017

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

JOHANNA FEDERLEY-KOIVURANTA: Perhepäivähoidon järjestämisen diskursiiviset kentät.
”Tämähän on ihan yleismaallinen trendi, että perhepäivähoito hiipuu pikkuhiljaa meiltä pois”.

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 71 sivua

Kesäkuu 2017

TIIVISTELMÄ

Perhepäivähoidon asema puhuttaa varhaiskasvatuksen kentällä, kun suuri määrä perhepäivähoitajia on jäänyt ja tulee jäämään eläkkeelle tulevina vuosina. Tutkimustehtävänä tässä tutkimuksessa oli tarkastella varhaiskasvatuksen työtehtävissä toimivien asiantuntijoiden puheen tuottamisen tapoja sekä perusteluja liittyen perhepäivähoidon tämän hetkiseen asemaan. Lisäksi selvitettiin, minkälaisia toiminnallisia positioita perhepäivähoitajille, poliitikoille, asiantuntijoille ja vanhemmille annettiin tässä keskustelussa.

Tämän tutkimuksen aineisto oli osa laajempaa CHILDCARE – tutkimushanketta, jonka aineisto on kerätty kymmenestä kooltaan, maantieteelliseltä sijainniltaan ja varhaiskasvatuspolitiikaltaan vaihtelevien kuntien varhaiskasvatuksen johtavien virkamiesten haastatteluista. Tämän tutkimuksen aineisto koostui 45 asiantuntijan haastattelujen sellaisista tekstikatkelmista, joissa käsiteltiin perhepäivähoitoon ja sen asemaan liittyviä kysymyksiä.

Tässä sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuvassa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tarkasteltiin varhaiskasvatuksen työtehtävissä toimivien asiantuntijoiden tuottamaa puhetta perhepäivähoidosta ja sen asemasta. Tutkimuksessa käytettiin Jokisen, Juhilan sekä Suonisen teoriaa ja menetelmällisiä työkaluja diskurssianalyysistä. Aineiston analyysissä käytettiin diskurssianalyysiä legitimoinnin, tulkintarepertuaarin ja subjektiposition käsitteitä käyttäen. Tulkintarepertuaari valikoitui diskursiiviseksi käsitteeksi legitimoinnin välineenä, jolla tuotiin esille varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden tapoja merkityksellistää perhepäivähoidon asemaa kielenkäytön avulla.

Asiantuntijoiden tuottamasta puheesta hahmottui diskurssianalyysin avulla kolme tulkintarepertuaaria liittyen perhepäivähoidon asemaan ja sen perusteluihin. Perhepäivähoidon asemaa perusteltiin sääntelyn, yksityistämisen sekä kulttuuristen muutosten kautta. Kulttuurisen muutoksen repertuaarissa perhepäivähoidon asemaan liittyvä puhe esiintyi houkuttelevuuteen, työntekijöiden omaan päätökseen sekä pedagogiikkaan liittyvinä puhetapoina.

Perhepäivähoito esiintyi tutkimuksessa muuttuvana ja vähenevänä päivähoidon hoitomuotona. Tutkimus tuotti uusia näkökulmia perhepäivähoidon asemasta tekemällä perhepäivähoidon tämän hetken tilannetta näkyväksi. Kahdessa ensimmäisessä repertuaarissa painottuivat vahvana ennakkoletuksena kuntien kustannustehokkaat tavat säädellä perhepäivähoidon järjestämistä. Kunnallisen perhepäivähoidon hiipuminen on korostunut perhepäivähoitajien tultua työaikalain piiriin vuonna 2011. Yksityinen perhepäivähoito nähtiin lisääntyvän kunnallisen perhepäivähoidon vähetessä. Asiantuntijoiden puheessa korostui, kuinka perhepäivähoidon omaleimaisuus elämäntapa-ammattina on kokenut suuren kulttuurisen muutoksen.

Avainsanat: perhepäivähoito, varhaiskasvatus, diskurssianalyysi, varhaiskasvatuksen asiantuntija, tulkintarepertuaari, subjektipositio

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 PERHEPÄIVÄHOITO OSANA VARHAISKASVATUKSEN PALVELUJÄRJESTELMÄÄ.....	7
2.1 Perhepäivähoito ja perhepäivähoitoa koskeva ohjausjärjestelmä Suomessa	7
2.2 Varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon muuttuvat yhteiskunnalliset merkitykset	11
3 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS.....	18
3.1 Diskursiivinen tutkimus - kielenkäyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana.....	19
3.2 Merkityssysteemit diskurssianalyysissä.....	23
3.3 Aineiston käsittely ja analyysi	26
3.3.1 Tutkimusaineisto.....	26
3.3.2 Analyysin toteutus.....	27
4 PERHEPÄIVÄHOITO MUUTTUVANA HOITOMUOTONA VARHAISKASVATUKSEN ASiantuntijoiden puheessa	29
4.1 Sääntelyn repertuaari.....	29
4.2 Yksityistämisen repertuaari.....	34
4.3 Kulttuurisen muutoksen repertuaari.....	37
4.3.1 Työn houkuttelevuuteen liittyvä puhe.....	38
4.3.2 Työntekijän omaan valintaan liittyvä puhe	42
4.3.3 Pedagogiikkaan liittyvä puhe	44
4.6 Repertuaarien tarkastelua	46
4.7 Subjektipositioden tarkastelua	52
5 POHDINTA.....	55
5.1 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheita	55
5.2 Tutkimuksen arviointia	59
5.2.1 Luotettavuus ja eettisyys	60
LÄHTEET.....	63

1 JOHDANTO

Kunnallinen perhepäivähoito on yhteiskunnassa tapahtuvassa murroksessa, kun monen vuosikymmenen perhepäivähoitotyön tehneitä perhepäivähoitajia siirtyy eläkkeelle. Kunnallisten perhepäivähoitajien määrä onkin romahtanut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Erityisasiantuntija Jarkko Lahtinen Kuntaliitosta (YLE Uutiset 2016) toteaa, että ”minusta on valtava menetys, jos kunnallinen perhepäivähoito loppuu jo ihan senkin takia, että vanhemmat sitä kovasti arvostavat. Lasten päivähoiton tilasto vuodelta 2014 kertoo kunnallisessa perhepäivähoidossa olevien lasten osuuden olleen 13%, mikä taas vuonna 2004 oli 29%. Vuonna 2015 osuus oli 11%. Perhepäivähoidossa olevien lasten osuus on siis laskenut 11 vuoden aikana 18 prosenttiyksikköä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Kuntatyönantajien (2014) selvityksen mukaan toukokuussa 2013 kunnallisia eri perhepäivähoitomuodoissa työskenteleviä perhepäivähoitajia oli 8 835, kun taas vuonna 1990 perhepäivähoitajia oli noin 30 000. Perhepäivähoitajista tulee eläköitymään noin puolet seuraavan kymmenen vuoden aikana. Eri kyselyiden mukaan vanhemmat arvostavat perhepäivähoitoa, mutta kunnat eivät palkkaa uusia perhepäivähoitajia. (Kuntatyönantajat 2014; YLE Uutiset 2016.) Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportissa (2008) kirjataan, että perhepäivähoitajina työskentelevillä on korkeampi keski-ikä koko varhaiskasvatuksessa työskentelevään henkilöstöön nähden. Perhepäivähoitajien eläköityminen näyttäytyy merkittävässä osassa varhaiskasvatuksen ammattikunnan kokonaisuuden näkökulmasta katsottuna. (Alila & Kronqvist 2008, 38.)

Perhepäivähoitajan työ on muotoutunut ammatiksi monen kymmenen vuoden historiansa aikana. Kunnallisten perhepäivähoitajien ammattikunta syntyi vuonna 1973. Perhepäivähoitajan omassa kodissaan tekemän työn ammatilliset vaatimukset sekä arvostus ovat joutuneet hakemaan omaa paikkaa varhaiskasvatuksen kentällä. Perhepäivähoitajan ammatin poikkeavuus muiden hoito- ja kasvatusalan ammattien rinnalla on ollut merkittävä. Opetushallitus vahvisti näyttötutkinnon perusteet perhepäivähoitajille vasta 2000 -vuonna. Perhepäivähoitajien tietä sijaishoitajana

toimimisesta lastenhoidon ammattilaisiksi ei ole liitetty elämänculun tai työuran institutionaalisiin vaiheisiin, vaan perhepäivähoitajat ovat tulleet työkentälle usein ilman muodollista koulutusta tai lyhyen koulutuksen kautta. Perhepäivähoito on siis kokenut sosiaalipoliittisen muutoksen 'sijaishoidon' tarjoamisesta lapsen subjektiivisesta oikeudesta varhaiskasvatukseen. (Heinämäki 2001, 5, 18; Tikka 2007, 146 – 147.)

Viimeiset kaksi vuotta ovat olleet suurta muutoksen aikaa varhaiskasvatuksen kentällä uudistuneen varhaiskasvatuslain (2015/580) sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) myötä. Myös perhepäivähoito yhtenä varhaiskasvatuksen toimintamuotona on kokenut muutoksia. Perhepäivähoitoa koskeva tutkimukseni liittyykin vahvasti yhteiskunnassa tapahtuvaan perhepäivähoitoa koskevaan murrokseen. Viime vuosina ollaan ollu huolissaan pitkään perhepäivähoitotyötä tekevien perhepäivähoitajien siirtymisestä eläkkeelle. Koska suomalaisella perhepäivähoidolla tuntuu olevan oma merkityksensä varhaiskasvatuksen kentällä, on siihen mielestäni tärkeä kiinnittää huomiota. Perhepäivähoidon tarkastelu on siis ajankohtainen aihe tämän hetkissä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tämän tutkimuksen kontekstin muodostaa varhaiskasvatuksen kulttuurinen kenttä, jonka sisällä perhepäivähoitojärjestelmää koskevia päätöksiä tehdään. Tutkimus on laadullinen sosiaaliseen konstruktionismiin perustuva diskurssianalyttinen tutkimus. Tutkimuksessa tuodaan esille varhaiskasvatuksen työtehtävissä toimivien asiantuntijoiden tuottamaa puhetta perhepäivähoidosta ja sen asemasta. Varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden puhetapojen tutkiminen on ollut marginaalista etenkin perhepäivähoidon osalta. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda diskurssianalyysin avulla asiantuntijoiden puheen tuottamisen tapoja sekä niiden perusteluja liittyen perhepäivähoidon asemaan.

Tutkimusaineisto on osa laajempaa CHILDCARE – tutkimushanketta, jonka aineisto on kerätty kymmenestä kooltaan, maantieteelliseltä sijainniltaan ja varhaiskasvatustalitiikaltaan vaihtelevien kuntien varhaiskasvatuksen johtavien virkamiesten haastatteluista. Projekti on Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama tutkimushanke, jota koordinoi Jyväskylän yliopisto. Hanke toteutetaan yhdessä Tampereen yliopiston ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa. Tässä tutkimuksessa käytetään 45 varhaiskasvatuksen asiantuntijan haastatteluista sellaisia kohtia, joissa puhutaan perhepäivähoidosta ja sen asemasta. (www.jyu.fi/childcare.)

Perhepäivähoidon tutkimusta on tehty sekä kansainvälisesti (Mooney & Statham 2003) että Suomessa (Heinämäki 2001; Parrila 2002; Tikka 2007). Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen tutkimuskohteena on kuitenkin ollut verrattain vähäistä. Tutkimukset ovat suuntautuneet pääasiassa päiväkotitoimintaan. Mooney ja Statham (2003, 12 – 15) nostavat esille, kuinka perhepäivähoito on jätetty sivuun monen maan poliittisissa päätöksenteoissa, vaikka sitä on pidetty tärkeänä osana lastenhoitojärjestelmää. Parrila (2002) korostaa perhepäivähoidon intiimiyttä kotona tehtävänä työnä, joka vaikuttaa osaltaan perhepäivähoitoon liittyvän tutkimuksen vaikeuteen ja sen vähäiseen määrään. Päivähoidon tutkimukset ovat painottuneet lähes pelkästään päiväkotitoimintaan. Perhepäivähoidolla on vähäinen asema myös yliopistojen varhaiskasvatukseen liittyvässä tutkimus- ja koulutustoiminnassa. (Parrila 2002, 19.) Perhepäivähoitoa koskevia opinnäytetöitä on tehty jonkin verran, mutta suurin osa niistä pureutuu perhepäivähoitajien tai vanhempien kokemuksiin perhepäivähoidosta. Tässä tutkimuksessa nouseekin esille aiemmin tutkimaton kenttä, kun tarkastellaan varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden puhetta ja perusteluja perhepäivähoidon asemasta.

Ihmisten käyttäytymisen sekä tulkintojen ja merkitysten ymmärtäminen ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta toimii laadullisen tutkimuksen päämääränä. Diskurssintutkimuksen käyttöön soveltuu erinomaisesti laadullisen tutkimuksen työkalut, koska siinä keskitytään siihen, kuinka merkitykset rakentuvat toimimalla kielellisesti ja sosiaalisesti arjen eri tilanteissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 139 – 140.) Pynnönen (2013) tuo esille diskurssianalyttisen tutkimuksen lähtökohdan: tarkoitus on tutkia kielellisiä prosesseja ja niiden tuotoksia sekä niissä ja niiden kautta rakentuvaa yhteistä sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysin viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan sosiaalisen todellisuuden tuottaminen sekä näkyväksi tekeminen tapahtuu tässä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden diskurssien kautta. Kielenkäyttö muuttuu sosiaalisten tilanteiden myötä sosiaaliseksi todellisuudeksi. Tätä tarkastellaan tässä tutkimuksessa konstruoimalla eli merkityksellistämällä asiantuntijoiden puhe tutkittavana kohteena. Diskurssianalyttisen tutkimuksen tehtävä on siis tutkia sitä, miten ihmiset tekevät kielenkäytöllään asioita ymmärrettäväksi. Diskurssin ja todellisuuden tarkastelu nousee myös tärkeäksi. (Pynnönen 2013, 9; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 146 – 147.)

Tämän tutkimusraportin alussa esitellään perhepäivähoitoa osana varhaiskasvatusjärjestelmää. Tämä sisältää perhepäivähoidon ja sen ohjausjärjestelmän tarkastelua sekä varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon muuttuvia yhteiskunnallisia merkityksiä. Tutkimuksen metodiosuus sisältää tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten esittelemisen sekä metodologisia valintoja. Metodiset valinnat rakentuivat sosiaalisen konstruktionismin ja sitä kautta diskurssianalyysin välineiden

käyttämisenä tässä tutkimuksessa. Aineiston analyysin osuudessa esitellään tutkimusaineisto ja analyysin toteutus. Tutkimuksesta analyysin avulla muodostuneet tulokset esitellään tulososiossa, joka sisältää kolme tulkintarepertuaaria aineistoesimerkkien kanssa. Tulososion lopussa tuloksia tarkastellaan ja tehdään johtopäätöksiä suhteessa teoriaan. Lopuksi pohditaan tutkimuksen tuloksia, luotettavuutta sekä eettisyyttä, ja pohditaan jatkotutkimusaiheita, joita tämän tutkimuksen matkan varrella on herännyt.

2 PERHEPÄIVÄHOITO OSANA VARHAISKASVATUKSEN PALVELUJÄRJESTELMÄÄ

Perhepäivähoitoa koskeva yhteiskunnallinen keskustelu on osa varhaiskasvatuksen kulttuurista kontekstia, joka on kiinteässä yhteydessä perhepäivähoidon asemaan varhaiskasvatuksen kentällä. Olen jakanut tämän perhepäivähoito osana varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää -osion kahteen alalukuun. Ensimmäisessä alaluvussa kuvaan sitä, miten perhepäivähoito kontekstualisoituu osaksi varhaiskasvatusjärjestelmää. Lisäksi käsittelen perhepäivähoidon historiaa sekä perhepäivähoitoa koskevaa voimassa olevaa ohjausjärjestelmää ja lainsäädäntöä. Toisen alaluvun tarkoituksena on pyrkiä havainnollistamaan, miten varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon yhteiskunnalliset merkitykset ovat muuttuneet ajan saatossa.

2.1 Perhepäivähoito ja perhepäivähoitoa koskeva ohjausjärjestelmä Suomessa

Lasten hoito, kasvatusta ja opetus ovat näkyneet vuosisatojen aikana olevan lastenhoitajien ja kotiopettajien vastuulla. (Auerbach & Woodill 1992, 21). Heinämäen (2001, 57) tutkimuksen mukaan äitien valinta oli pitkään perhepäivähoitajan työhön ryhtyminen omien lasten lisäksi muiden lapsia hoitamalla ammatillisen valinnan sijaan. Kotiin omia lapsia hoitamaan jääneelle äidille tarjottiin hoidettavaksi myös muita lapsia. Äiti saattoi ottaa muita lapsia hoitoon myös taloudellisista syistä. Parrila tuo väitöskirjassaan (2002) esille, kuinka lapsia ovat hoitaneet esimerkiksi naapurissa kotona oleva äiti, kun vanhemmilla ei ollut varaa palkata ulkopuolista hoitajaa. Perhepäivähoidolla on siis pitkät historialliset juuret ja sitä voidaan pitää vanhimpana päivähoidon muotona. Perhepäivähoito oli vuosia sekä Suomessa että muissa maissa epävirallinen hoitomuoto eikä sen valvomiseen kiinnitetty huomiota. Yksityinen perhepäivähoito kasvoi laajaksi naisten lisääntyneen työssäkäynnin ja yhteiskunnan tarjoamien päivähoitopalvelujen hitaan kasvun vuoksi. (Parrila 2002, 25 – 27.)

Perhepäivähoito on mainittu suomalaisissa asiakirjoissa ensimmäisen kerran vuonna 1951, jolloin perhepäivähoito ehdotettiin viranomaisten valvottavaksi sekä lastensuojelun piiriin kuuluvaksi. 1960-luvulla kehittyi sekä kunnallinen että yksityinen perhepäivähoito. Kun hoitajia kortistoititiin ja hoitopaikkoja alettiin välittää, alkoi yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen. Yksityisen perhepäivähoidon kehittämiseen liittyi myös hoitokotien ohjaaminen sekä uusien kotien etsiminen yksityisen yhdistyksen tai kunnan toimesta. Vuonna 1968 lastensuojelulakia ja perhepäivähoitoa koskevia säädöksiä muutettiin siten, että perhepäivähoito voitiin rinnastaa kasvattilapsen hoitoon. Kunnallinen perhepäivähoito aloitti toimintansa vuonna 1966. Lopulliseen perhepäivähoidon kehittymiseen vaikutti perhepäivähoitajien ottaminen kunnan ohjauksen lisäksi oikeuksien ja velvollisuuksien muodostamaan työsuhteeseen. Perhepäivähoitoa ohjattiin 62 kunnassa juuri ennen, kuin päivähoitolaki tuli voimaan. Lapsia oli tuolloin kunnallisessa perhepäivähoidossa 2300. (Välimäki 1999, 129.) Perhepäivähoito sai ensimmäisen viranomaisohjeen perhepäivähoidon ohjauksesta 1970-luvun alussa. Kunnat saivat kehotuksen tehostaa perhepäivähoidon valvontaa ja organisointia sekä hoitajien kouluttamista. Perhepäivähoidosta tehtiin valvonnanalaista 1970-luvun aikana, jolloin perustettiin perhepäivähoidon ohjaajan vakanssit. Sosiaalihuollon yleiskirjeeseen kirjattiin perhepäivähoidon ohjauksesta ensimmäisenä viranomaisohjeena vuonna 1971. (Parrila 2002, 27; Välimäki 1999, 128 – 131.) Kunnallisten perhepäivähoitajien ammattikunta sai alkunsa vuonna 1973 päivähoitolain tultua voimaan (Heinämäki, L. 2002).

Välimäki (1999) antaa nimityksen valtiojohtoinen vaihe päivähoitolaista alkaneelle kaudelle. Perhepäivähoito kehittyi tällä kaudella nopeasti. (Välimäki 1999, 220.) Perhepäivähoitoa pidettiin 1970-luvulla päivähoiton pelastajana. Perhepäivähoito oli kunnille helppo käynnistää sekä hoitomuodoltaan halpa. Vastapainona perhepäivähoidon rinnastaminen päiväkotihoidon saamiseen runsasta vastustamista, koska monen mielestä päiväkotitoimi oli silti paras hoitomuoto. Yhteiskunnalliset muutokset olivat perhepäivähoidon kehittymisen taustoittajana. Muutoksia olivat mm. teollistuminen, joka ei tarjonnut tarpeeksi työtä naisille sekä pienten perheiden tuleminen toimeen yhden vanhemman tuloilla. Julkista päivähoitojärjestelmää tarjottiin pääasiassa vähävaraisille ja yksinhuoltajille. Tällaiset tekijät toimivat perhepäivähoidon kehittäjinä. (Välimäki 1999, 196.)

Perhepäivähoidon ohjaamisesta vastaa yhteiskunnallinen asiakirja päivähoitolaki- ja asetus (Parrila 2002, 27). Aluksi päivähoito oli sosiaalihuollollista, kunnes 1973 astui voimaan päivähoitolaki. Huoltajien kasvatustyötä sekä heidän osallistumista työelämään tai opiskeluun tuetaan varhaiskasvatuksen avulla. Päivähoitolain (36/1973) nimi muuttui 1.8.2015 varhaiskasvatuslaiksi (2015/580), jonka määrittelyä noudattaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuslaki

säättää lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, jota kunnat, kuntayhtymät sekä muut palvelujen tuottajat soveltavat varhaiskasvatusta järjestäessään. Varhaiskasvatuslain 11 a § mukaan kunnan on huolehdittava, että lapsi saa varhaiskasvatusta päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksen muotona. Se, miten lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen, riippuu perheiden valinnasta, lapsen lakisääteisestä oikeudesta sekä varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksestä. (Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 108/2016; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14, 16.)

Perhepäivähoitoa koskevista lasten sekä henkilöstön määristä säädetään varhaiskasvatuslaissa (2016/108) sekä lasten päivähoitoon liittyvässä asetuksessa (Asetus lasten päivähoidosta 1990/490 ja muutos 30.3.2000/329), joiden mukaan perhepäiväkodissa voi olla hoidossa neljä lasta samaan aikaan, johon lasketaan mukaan perhepäivähoitajan omat lapset. Perhepäivähoitajalla voi olla näiden neljän lapsen lisäksi yksi osapäiväinen lapsi, joka on esikoulussa tai koulussa. Kahden hoitajan antamassa perhepäivähoidossa lapsia voi olla kahdeksan.

Edellinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on vuodelta 2005, joka on suositus, kun taas uudet perusteet ovat normi ja pohjautuvat uuteen lakiin. Uusissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) sanotaan, että ”varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla.” Varhaiskasvatus tukee huoltajien ensisijaista kasvatustehtävää valtakunnallisena ohjauksena luomalla varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille tasavertaiset edellytykset kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen sekä oppimiseen. Varhaiskasvatuksen toimintamuotojen oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus, henkilöstörakenteet, lapsiryhmien koot sekä lasten ja aikuisten väliset suhdeluvut eroavat eri toimintamodoissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8, 17.)

Varhaiskasvatuslain 2 a §:ssä säädetään valtakunnalliset tavoitteet varhaiskasvatukselle, mitkä tuodaan myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) esille. Ensimmäisenä tavoitteena on edistää jokaisen lapsen kasvua, terveyttä ja hyvinvointia ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Toiseksi lapsen oppimisen edellytyksiä sekä elinikäistä oppimista on tuettava. Varhaiskasvatuksen tulee toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa leikin, liikkumisen ja taiteen avulla mahdollistaen myönteisiä oppimiskokemuksia. Kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö on varmistettava. Pysyvät vuorovaikutussuhteet ja lasta kunnioittava toimintatapa on turvattava. Varhaiskasvatus tulee mahdollistaa yhdenvertaisena mahdollisuutena kaikille lapsille sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäen. Jokaisen lapsen kohdalla tulee tunnistaa mahdollinen tarve yksilölliselle tuelle, jotta tarkoituksenmukaista tukea voidaan järjestää.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on myös lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen sekä vertaisryhmässä toimiminen. Lapsen mahdollisuus osallistumiseen ja osallisuuteen tulee varmistaa. Viimeisenä tavoitteena varhaiskasvatus yhdessä lapsen huoltajan kanssa vastaa lapsen kehityksestä sekä hyvinvoinnista. Tähän kuuluu tavoite myös tukea huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15 – 16.)

Perhepäivähoito on toiminut virallisena hoitomuotona osana julkista päivähoitoa vuodesta 1973, kun päivähoitolaki (1973/36) astui voimaan. Perhepäivähoito on toiminut siitä lähtien hoitomaksujen, tavoitteiden sekä valvonnan osalta tasavertaisena hoitomuotona päiväkotihoidon rinnalla. (Parrila 2002, 19.) Perhepäivähoito esitellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pienessä ryhmässä perhepäivähoitajan, lapsen kotona tai ryhmäperhepäivähoidossa toteutettavana varhaiskasvatuksena. Perhepäivähoitajat vastaavat omassa kodissaan työskennellessään oman lapsiryhmänsä toiminnasta. Perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista valvotaan ja tuetaan perhepäivähoidon johdosta käsin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.) Tässä tutkimuksessa perhepäivähoidon muodon tarkastelun kohteena on perhepäivähoitajan omassa kotona tehtävä työ.

Perhe voi valita lapsen hoidon kunnallisen varhaiskasvatuksen, palvelusetelin tai yksityisen hoidon tuen muodoista. Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa kunta järjestää itse päiväkotijä ja perhepäivähoitoa tai ostaa yksityisiltä päiväkodeilta, perhepäivähoitajilta tai yksityisiltä hoitajilta varhaiskasvatusta ostopalveluna. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Perhepäivähoitajan ammatissa voi työskennellä kunnallisella puolella ohjattuna tai yksityisenä valvottuna. Kunnallisen perhepäivähoitajan työtä ohjataan perhepäivähoidon ohjaajan avulla, kun taas yksityisen perhepäivähoitajan työtä valvotaan kunnan toimesta puitteisiin ja edellytysten toteutumiseen liittyen. (Heinämäki 2002, 41 – 42.)

Perhepäivähoitajia koskee työaikalaki, joka astui heidän kohdallaan voimaan vuonna 2011. Muutoksen aloitteen ja valmistelujen tekijänä on toiminut julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL. Vuonna 2006 työministeriö selvitti JHL:n pyynnöstä Suomen työaikalakia perhepäivähoitajien kohdalla, jonka seurauksena eduskunta hyväksyi perhepäivähoitajia koskevan muutoksen työaikalakiin 19.10.2010, joka astui voimaan 1.8.2011. Perhepäivähoitajien työaika oli noin 43 tuntia ja 15 minuuttia, ja se lyheni noin 40 tuntiin viikossa. (Parviainen, Ahonen, Pirttijärvi & Rautiainen 2011.) Työaikalaki (1996/605) koskee kaikkia työntekijöitä, jotka ovat työsopimuslaissa (2001/55) määritellyssä työsopimuksen tehneessä virkasuhteessa. Työajaksi luetaan aika, jolloin työntekijä on

työpaikalla. Säännölliseen työaikaan luetaan vuorokaudessa 8 tuntia ja viikossa 40 tuntia. (Työaikalaki 1996/605.) Työaika koskevaa säännöstä muutettiin myös siten, että perhepäivähoidossa voidaan käyttää jaksotyöaika. Perhepäivähoitoa suunniteltaessa perhepäivähoitajien työajat ja lasten hoidontarve eri aikoina sovitaan yhteen. (Perhepäivähoitajat ja työaikalaki 2011.) Tasoittumisjaksoa ei olla säädetty pituuden suhteen tarkasti. Se voi olla kahden viikon tai kuuden kuukauden mittainen, jonka toteuttamisesta kunnat saavat itse päättää. (Parviainen ym. 2011.)

Parrilan (2002) tutkimuksen mukaan yli 10 tunnin työpäiviä perhepäivähoitajista teki 40%, kun taas säännöllisen työajan toteuttajia oli perhepäivähoitajista vain prosentti. Pitkät työpäivät sekä suuri ylityöiden määrä toimivat kuormittavina tekijöinä haasteena perhepäivähoitajan ammatin houkuttelevuudelle. (Parrila 2002, 96.) Tähän saatiinkin muutos saattamalla perhepäivähoitajat työaikalain piiriin. Kahiluoto (2014) tuo opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa esille omassa kodissa työskentelevien perhepäivähoitajien hyviä ja huonoja kokemuksia työaikalain piiriin tulemisesta. Hyvinä kokemuksina perhepäivähoitajat pitivät lyhyempiä työpäiviä sekä lisääntyntä vapaa-aikaa, joka on vaikuttanut perhepäivähoitajien työhyvinvointiin ja jaksamiseen. Huonoiksi puolia perhepäivähoitajat nostivat varahoitotarpeen lisääntymisen työajan lyhentyessä. Tämä on vähentänyt vanhempien tyytyväisyyttä perhepäivähoitoon, koska lapsella on käytännössä kaksi hoitopaikkaa. Perhepäivähoitajat ovat kokeneet myös, että perhepäivähoidon joustavuus on hankaloitunut, koska työvuorot muuttuvat ja perhepäivähoidon esimiehet ja ohjaajat joutuvat suunnittelemaan ja järjestelemään paljon perhepäivähoitajien vapaita. (Kahiluoto 2014.)

2.2 Varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon muuttuvat yhteiskunnalliset merkitykset

Ensimmäiset lastenhoitoinstituutiot syntyivät, kun naiset siirtyivät kaupunkien teollistumisen myötä tekemään töitä kodin ulkopuolelle (Välimäki & Rauhala 2000, 387 – 388). Varhaiskasvatuksen kehityksen myötä kotihoito ja siihen liittyvä 1800-luvun kuluessa saavutettu äitiyden asema ovat toimineet suomalaisen päivähoidon perustana. Päivähoidon instituution juuret ovat 1800-luvun loppupuolelta lastentarha- ja seimitoiminnasta. Kotihoitoa arvostettiin ja päivähoitoa pidettiin tukena sellaisille vanhemmille, jotka eivät selvinneet kasvatustehtävästä. Lasten päivähoito taipui muutoksiin 1960 -luvulla yhteiskunnallisen murroksen kautta, jonka myötä muuttuivat päivähoitoa

koskevat yhteiskunnalliset tasa-arvoperiaatteet suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuoden 1927 lakia lastentarhain valtionavusta laajennettiin vuonna 1970 koskemaan alle kolmivuotiaiden seimi- ja päivätoiminnan valtionapuun. 1970 -luvun alussa päivähoito oli suuren epävarmuuden alla, kun päivähoitolaista kiisteltiin. Naisten palkkatyössä käynti lisääntyi sekä tasa-arvoisen työssäkäynnin turvaaminen naisille johti lopulta päivähoidon järjestämiseen vuonna 1973 tulleen päivähoitolain myötä. Päivähoito määriteltiin vuonna 1973 lasten päivähoitolain myötä sosiaalipalveluksi kaikille sitä tarvitseville. (Alasuutari 2004, 16, 24 – 25; Heinämäki 2001, 17; Välimäki & Rauhala 2000, 387.) Perhepäivähoito syntyi vastaamaan lapsen hoidon tarpeesta äidin käydessä töissä (Parrila 2002, 26).

Päivähoitoa pidettiin 1973 lain jälkeen sosiaalipoliittisesti suurena uudistuksena. Aluksi päivähoitoa säänneltiin tarkasti, kunnat saivat yksityiskohtaisia toimeenpano-ohjeita ja päivähoidon kehitys tapahtui tarkoilla ennakosuunnittelujen ohjeistuksilla. Päivähoidon muoto palvelumuotona on muuttunut paljon kuntien toiminnan muuttuessa. Kuntien saatua enemmän itsehallintoa, on toimintamuotojen suunnittelu pystytty vapauttamaan tiettyjen asioiden osalta paikallishallintoon. Päivähoidon järjestelmän toiminta on siirtynyt laeista ja asetuksista huolimatta asiakaskeskeisempään järjestelmään. Työssäkäyvien äitien mahdollisuus viedä lapset hoitoon on toiminut päivähoidon alkuperäisenä ajatuksena. Päivähoito on kuitenkin ohjautunut voimakkaasti ajan kuluessa kasvatuksen ja opetuksen järjestelmän osaksi. Naisten työllisyystarpeesta on siis siirrytty lapsen tarpeeseen ja oikeuteen saada varhaiskasvatusta ja opetusta ohjattuna ja suunnitelmallisena. Tämän tarpeen muuttuminen on vaikuttanut 1970 – luvulta saakka päivähoidon muotoihin sekä sen sisältöihin ja niiden kehittymiseen. Perheiden mahdollisuus saada sosiaalipalveluja, olosuhteiden erojen tasaaminen lasten näkökulmasta sekä perheiden toimeentulomahdollisuuksien turvaaminen toimivat alkuperäisenä lähtökohtana päivähoidon järjestämiselle. Päivähoitoon ei oikeuta enää pelkästään lasten olosuhteet, vaan kaikilla lapsilla on siihen oikeus. Sosiaalipoliittinen peruste päivähoidolle on antanut sijaa kasvatukselliselle ja opetukselliselle perustalle. (Heinämäki 2001, 17, 21, 23.)

Perhepäivähoidon asema vakiintui ja selkiintyi vuoden 1973 päivähoitolain myötä (Hoitopaikka.net 2017). Perhepäivähoitajien ammattikunta sai 1973 vuoden päivähoitolain jälkeen alkuvuosina nopean kasvutahdin kuntien palkatessa kotonaan lapsia hoitavia perhepäivähoitajia työsuhteisiin, joita kuitenkin suunniteltiin vain väliaikaiseksi. Perhepäivähoitajat kuului uran alussa paljon vähätteleviä kommentteja työstään. Kotona omien lasten ohella toisten lasten hoitamista ei pidetty ammattitaitoa vaativana oikeana työnä vielä 1980 -luvulla. Vuosituhannen taitteessa perhepäivähoitajat olivat työskennelleet 16 vuotta ammatissaan, mutta ammatin vaatimukset ja arvostus ovat näiden kaikkien

vuosien varrella hakeneet ammattikentällä paikkaansa. Perhepäivähoito siirtyi 1980-luvulla yksityishenkilöiden toiminnasta kunnan ohjaamaksi toiminnaksi, jolloin perhepäivähoitajat saivat oman työsuhteen. Kunta huolehti hoitopaikkojen välittämisestä perheille ja heidän laskuttamisestaan sekä hoitajan palkkauksesta. Vaikka perhepäivähoitajan työ oli alkuvuosina perushoidon toteuttamista, perhepäivähoitajan kasvatustehtävä kasvatusta- ja ohjaustaitoineen nousi enemmän esille 1990-luvulla. Perhepäivähoidon kehittyminen ja roolin muutos kotiäidistä ammattimaiseksi varhaiskasvattajaksi on kokenut hitaan kehittymisen, joka alkoi epämääräisillä kuvauksilla ja muodostui hitaasti ammatilliseksi työnkuvaksi jo pidempään toimineen päiväkodin kasvatustyön vierelle. Perhepäivähoitotyön muuttumiseen on vaikuttanut mm. vanhempien voimakkaat muutokset työelämässä niin työttömyyden kuin pätätöiden osalta, joustavat työajat sekä ylityöt. Perhepäivähoidon tavoitteet ovat olleet epämääräisiä ja niihin on otettu kantaa vain hallinnollisten puitteiden tai työtehtävien määrittelyiden kannalta. (Heinämäki 2002, 38 – 40; Heinämäki 2001, 26, 57.) Perhepäivähoidon institutionaalinen kehitys on siis perustunut kotihoidon pohjalle rakentuneeseen toimintaan sekä siitä vuosien kuluessa rakentuneeseen ammatilliseen toimintaan, jota taas säädellään varhaiskasvatuslailla ja muilla ohjausasiakirjoilla.

Karila, Kinos ja Virtanen (2001) näkevät päivähoidon kontekstin instituutiona, jossa muodostuu suomalaisen varhaiskasvatuksen lapsuus. Tämä on alettu näkemään yhteiskunnallisena ilmiönä, joka toimii järjestelmänä sosiaalisille suhteille sekä moninaisena elämänvaiheena lapselle. (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 13 – 17.) Alasuutari (2004) lisää, että viime vuosikymmeninä tapahtunut kehityssuuntaus on muuttanut vanhemmuuteen ja kotikasvatukseen liittyvät toiminnot yhteiskunnallisiin hoito- ja kasvatustilaisuuksissa toteutettavaan toimintoihin. Tilastojen mukaan Suomessa vuonna 1999 päivähoidossa oli puolet alle kouluikäisistä lapsista, kun taas vuonna 1985 vastaava määrä oli kolmasosa. Myös lainsäädäntö on määrännyt yhteiskunnallisten kasvatustilaisuuksien vastuun lapsen kehityksessä. (Alasuutari 2004, 13.)

Varhaiskasvatuksen muuttuneita merkityksiä on tutkittu sekä kansainvälisesti että Suomessa. Esimerkiksi Kampmann (2004) on tarkastellut tanskalaista varhaiskasvatusta ja sen kehitystä hyvinvointivaltion kehityksen ja sen muutosten näkökulmasta 1970-luvulta nykypäivään. Pohdinnan keskiössä olivat muuttuneet käsitykset lapsuudesta poliittisten ja hallinnollisten uudistusten myötä sekä miten niihin liittyvät tieteelliset ja pedagogiset ajattelutavat ovat muuttuneet. Varhaiskasvatuksen kehityksen jakso jakautuu kahteen vaiheeseen, 1970-1980-luvun sekä 1980-1990-luvun institutionalisoitumisen vaiheet. Ensimmäisessä vaiheessa päivähoidon kehittämisestä kiinnostuttiin laajemmin, johon ei liittynyt keskeisenä kysymyksenä lapsen yksilöllisyys vaan

kysymykset yhteiskunnan työvoiman tarpeesta sekä naisten työllistymisestä. Toisessa vaiheessa keskityttiin palvelujen laadulliseen kehittämiseen. Päivähoito ei ollut enää kotikasvatuksen lisä ja tuki, vaan se liitettiin lapsen kehityksen yksilöitymisen prosessiin. Kampmannin kuvaamalla kehityslinjalla on samoja suuntauksia suomalaisen päivähoidon muutoksiin. (Alasuutari 2009, 59.) Strandell (2009) on vastaavasti tarkastellut suomalaisen varhaiskasvatuksen muutoksia 1980-luvulta nykypäivään. Hänen johtopäätöksissä on paljon samaa, kuin Kampmannilla. Lapsen kehitys ja oppiminen toimivat ohjausdokumenttien keskiössä. Esille on noussut ihmisen jatkuva kehitys sekä muutos. 2000-luvun ohjausdokumenteissa korostuvat käsitykset lapsen yksilöllisestä kehityksestä, johon liittyvät päivähoidossa myös vaatimus laatia jokaiselle lapselle yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. (Alasuutari 2009, 60 – 61.)

Varhaiskasvatuksen muuttuneet merkitykset ovat näkyneet jonkin verran myös perhepäivähoidossa, johon on liitetty perinteisesti kodinomaisuuden ja intiimiyden merkityksiä. Esimerkiksi Heinämäki (2002) kuvaa perhepäivähoidon toimintaa yksin työskentelyn kautta, jossa korostuvat lasten turvallisuudesta huolehtiminen, kodin päivittäiset askareet sekä vuorovaikutus lapsen kanssa päivän kaikissa tilanteissa lapsen hoitopäivän alusta loppuun. (Heinämäki 2002, 42 – 43.) Pedagogiikka on kuitenkin suhteellisen uusi käsite perhepäivähoidossa. Kuten edellä korostettiin kodinomaisuutta ja pienen lapsiryhmän tuomia etuja, perhepäivähoidossa ei ole kuitenkaan painotettu tietoista ja tavoitteellista kasvatusta sekä opettamista. Ne on mielletty enemmän päiväkodin toimintamuodoiksi. (Nivalainen 2007, 11.) Heinämäen (2002, 45 – 47) tekstin kasvatustehtävä suunnitelmallisuuksineen ja tavoitteellisuuksineen sekä yksilöllisen kasvun tukemisineen kuvastaa kuitenkin siirtymistä aikakauteen, jossa institutionaalisen kasvatuksen pedagoginen rooli korostuu.

Pedagogisen roolin korostumisesta huolimatta perhepäivähoidon institutionaalinen kehittyminen oppimisympäristön kannalta on ollut koko sen historian ajan samanlainen, eikä sille aseteta samanlaisia kriteerejä kuin esimerkiksi päiväkodissa. Suomalaisen perhepäivähoidon myönteisiksi puoliksi ja vahvuuksiksi on kuitenkin kuvattu (kts. Ojala 1993; Parrila 2002; Alho-Kivi Keskinen 2002) alusta asti pienet lapsiryhmät, hoitoympäristön kodinomaisuus, pysyvä hoitosuhde, yksilöllinen hoiva, lapsen tarpeista lähtevä perushoito sekä toiminnan joustavuus. Erityisesti perhepäivähoitoa käsittelevässä kirjassa Kodissa vaan ei kotona (Alho-Kivi & Keskinen 2002) perhepäivähoitoa käsitellään kodinomaisena kasvuympäristönä pienille lapsille. Perhepäivähoito onkin ajateltu olevan sopiva hoitomuoto alle 3-vuotiaille, infektioherkille sekä lapsille joilla on vaikeuksia sopeutua suureen ryhmään. (Ojala 1993, 184; Parrila 2002, 110).

Perhepäivähoitajien koulutusvaatimukset ovat olleet suuressa roolissa perhepäivähoidon institutionalisoitumiskehityksessä. Perhepäivähoitajilta ei esimerkiksi vaadita samaa ammatillista osaamista ja muodollista pätevyyttä, kuin päiväkodissa työskenteleviltä. Alila ja Parrila (2007) tuokin esille perhepäivähoitajille toteutetun valtakunnallisen osaamiskartoituksen sosiaalialan osaamiskeskuksen (SOCCA) sekä Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskuksen (PERHO-hanke) toimesta vuonna 2006. Kartoituksen mukaan 26% perhepäivähoitajista oli suoritettuna varhaiskasvatuksen tutkinto, kun taas vastaava luku perhepäivähoitajan tutkinnon suorittaneista oli 14%. Lähihoitajan, päivähoitajan tai lastentarhanopettajan tutkinnon suorittaneita oli 12%. Ilman mitään ammatillista koulutusta perhepäivähoitajia oli 8% ja ammatillisen perhepäivähoitajakurssin suorittaneita oli 56%. Nämä luvut kertoivat, että suuri osa eli 74% perhepäivähoitajista työskenteli ilman virallista varhaiskasvatusalan tutkintoa. (Alila & Parrila 2007, 91, 108 – 109.)

Heinämäki (2001) tuo esille perhepäivähoitajien koulutusvaatimusten ja ammatillistumisen kehitystä. Kansan- ja kansalaisopistot Perhepäivähoitajiksi haluavia naisia koulutettiin kansan- ja kansalaisopistojen toimesta alkuun 150 tunnin Sosiaalishallituksen 1974 hyväksymällä kurssilla, jonka ominaisuus perustui vain läsnäolosuorituksiin. Mannerheimin lastensuojeluliitto laati vuonna 1985 koulutukseen 250 tuntia kestävästä kurssiaineistosta. Perhepäivähoitajan koulutuksen valvonnasta vastaava ammattikasvatushallitus lakkautettiin 1990-luvun alussa, jonka seurauksena perhepäivähoito ja hoitajien koulutus vähenivät nopean työttömyyden kasvun myötä. Hoitajien tarve kuitenkin lisääntyi laman väistyessä 1990-luvun lopussa, jonka seurauksena myös koulutustarve lisääntyi. Kunta-alan ammattijärjestö sekä monet yhteistyökumppanit ehdottivat opetushallitukselle, että perhepäivähoitajan koulutus hyväksyttäisiin ammattitutkintorakenteeseen. Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon perusteet hyväksyttiin 1.8.2000. Perhepäivähoitajan koulutus on siis kehittynyt 150 tunnin kurssista 40-60 ov:n laajuiseen ammattitutkintoon. (Heinämäki 2001, 77 – 79.) Ammattitutkinnosta huolimatta perhepäivähoitajan työskentelyn kelpoisuuden muodostavista kriteereistä ja ehdoista päättää edelleenkin työnantaja. (Alila & Parrila 2007, 109.)

Varhaiskasvatustyö on kuitenkin muuttunut Alilan ja Parrilan (2007) mukaan vaativammaksi, joten kelpoisuusehtojen muuttamista tiukemmaksi tulisi miettiä. Perhepäivähoitajille suunnatun osaamiskartoituksen vastaukset perhepäivähoitajien osalta osoittaa, että perhepäivähoitotyö rinnastetaan edelleen osittain kotiäidin hoivaan ei ammatillisena työnä (vrt. Parrila 2002). Tämä ilmeni perhepäivähoitajien vastauksista liittyen mielipiteeseen siitä, että pitkä työkokemus riittää perhepäivähoitajan ammatilliseksi perustaksi. Edellä mainitut asiat sekä perhepäivähoitajien puutteellinen koulutustaso ilmentävät perhepäivähoidon insitutionaalistumiskehityksen muutosta

sekä perhepäivähoidon muuttuvia yhteiskunnallisia merkityksiä. Tämä näyttäytyy siinä, että perhepäivähoidon asema sekä siihen liittyvät vaatimukset ammatillisen tietoisuuden sekä varhaiskasvatuksen säädösten kautta ovat osalle perhepäivähoitajista vielä epäselviä. (Alila & Parrila 2007, 91, 108 – 109, 124.)

Soukainen (2016) korostaa, kuinka varhaiskasvatuksen historia on kokenut muutoksen yli sadan vuoden aikana. Varhaiskasvatus on kokenut kasvaneita vaatimuksia, yhteiskunnallisia muutoksia sekä rajallisia resursseja. (Soukainen 2016, 171 – 172.) Myös Onnismaa, Paananen ja Lipponen (2014) ovat tarkastelleet varhaiskasvatuksen muuttuvia merkityksiä. Varhaiskasvatus ei enää näyttäydy poliittisessa keskustelussa ainoastaan vanhempien työssäkäynnin mahdollistamisen näkökulmasta vaan lasten yksilöllisyyttä ja yksilöllisiä oikeuksia korostavat näkökulmat näyttävät lisääntyneen. (Onnismaa ym. 2014, 6 – 7.) Myös perhepäivähoito on kokenut varhaiskasvatuksen muuttuessa suuria muutoksia kotihoidon muotoutumisen kautta ammatilliseen toimintaan.

Muutokset ovat korostuneet, kun varhaiskasvatus muuttui uuden varhaiskasvatuslain (2015/580) tullessa voimaan lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kokonaisuuden painotukseen, joka sisältää kasvatusta, opetusta sekä hoitoa. Tässä kokonaisuudessa painotetaan erityisesti varhaiskasvatuksen pedagogiikan merkitystä. Lain mukaan varhaiskasvatusta ohjaa Opetushallitus, joka laatii valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistettiin 1.8.2016, ja kuntien tulee ottaa paikalliset suunnitelmat käyttöön viimeistään 1.8.2017. (Varhaiskasvatus 2015.) Uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan varhaiskasvatuksen olevan yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävissä painottuu lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen sekä oppimisen edistäminen. Varhaiskasvatuksessa korostetaan lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä syrjäytymisen ehkäisyä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

Varhaiskasvatuksen muuttuneista yhteiskunnallisista asioista huolimatta perhepäivähoidolla on omat vahvuudet ja kannattajat päivähoidon kentällä. Erityisesti vanhemmat haluavat pienet lapset kodinomaiseen perhepäivähoitoon. Perhepäivähoitajista alkaa kuitenkin olla pulaa. Perhepäivähoito hoitomuotona näyttääkin olevan hiljalleen hiipuva hoitomuoto. (Alho-Kivi 2005, 169.) Perhepäivähoitajien voimakas lasku on edellä mainittujen asioiden valossa nostanut tarpeen erilaille perhepäivähoitoa koskeville hankkeille. Esimerkiksi Parrila (2006) nostaa esille perhepäivähoitoa koskevan historiallisesti merkittävän vaiheen, kun perhepäivähoito on ollut viime vuosina vahvasti esillä erilaisissa varhaiskasvatuksen kehittämiseen liittyvissä asiakirjoissa ja kehittämistoiminnoissa.

Taustalla on iso huoli siitä, että perhepäivähoidon saatavuus vähenee koko ajan enemmän ja enemmän. Perhepäivähoitajien suuri keski-ikä sekä heidän siirtyminen eläkkeelle aiheuttaa kunnissa suuria ongelmia, koska eläkkeelle jäävien perhepäivähoitajien tilalle on vaikea saada uusia koulutettuja perhepäivähoitajia. Perhepäivähoitoa koskeva kehittämisen tarve on noussut esille sosiaalialan kehittämisohjelmassa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa. Kehittämisen tarve nousi esille myös vuonna 2003 hallitusohjelmassa. (Parrila 2006, 13.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa vuodelta 2002 painotetaan perhepäivähoitajien palkkausjärjestelmän epäkohtia, perhepäivähoitajien ikääntymistä ja vähenemistä. Pelastetaan perhepäivähoito -hanke vuosilta 2004 – 2005 yritti kehittää perhepäivähoitoa ja uudistaa sen sisältöä, ohjausta ja toimintamuotoja tavoitteena perhepäivähoidon tulevaisuuden turvaaminen. Tarkoituksena hankkeessa oli laajemmalti katsottuna perhepäivähoitajien työssä pysymisen turvaaminen sekä rekrytoida uusia hoitajia. (Jääskeläinen 2005, 163 – 164.) Perhepäivähoidon kehittämiseen liittyviin toimenpiteisiin vastattiin PERHO-hankkeella vuosina 2004 – 2006. Lähtökohtana hankkeessa oli näkemys perhepäivähoidon ohjauksen tärkeydestä perhepäivähoidon tulevaisuutta ajatellen. Ajatuksena oli, että perhepäivähoitotyön ammatti saisi arvostusta sekä työolosuhteita parannettaisiin toimivan ohjauksen avulla. Lisäksi tavoitteena oli tehdä perhepäivähoitajan työstä houkutteleva vaihtoehto. (Parrila 2005, 13 – 14.) Nämä kehityshankkeet nostavat perhepäivähoidolle asetetuista yhteiskunnallisista merkityksistä esille sen, että perhepäivähoitoa on haluttu kehittää sekä turvata se yhtenä varhaiskasvatuksen toimintamuotona (ks. Jääskeläinen 2006; Parrila 2006.)

3 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset sekä metodista viitekehystä, joka toimii diskurssianalyysin teoreettisena lähtökohtana. Lisäksi esittelen metodista lähestymistapaa eli diskurssianalyysiä sekä kolmea analyysissäni käyttämäni käsitettä: legitimointia, tulkintarepertuaaria sekä subjektipositiota.

Tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Laadullinen tutkimus on Eskolan ja Suorannan (2008) mukaan aineiston ja analyysin muotojen kuvausta. Kohdeilmiön pohdinnan tärkeyttä käsitteellisellä tasolla tulee korostaa. (Eskola & Suoranta 2008, 13, 15.) Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 160) korostavat, että laadullisen tutkimuksen lähtökohtana tulee olla teorian tai hypoteesien testaamisen sijasta monitahoinen ja yksityiskohtainen aineiston tarkastelu. Tutkittavien näkökulma ja ääni on saatava esille sekä kohdejoukko on valittava tarkoituksenmukaisesti. Eskola ja Suoranta (2008) pitävät laadullisia menetelmiä tutkimuksen työkaluina, ja niiden on korostettava kohdeilmiön käsitteellisen pohdinnan merkitystä. Niiden käyttö soveltuu erinomaisesti diskurssianalyysiin, jota tässä tutkimuksessa käytetään. Tässä tutkimuksessa keskitytään diskurssintutkimuksen tavoin siihen, miten merkitykset rakentuvat kielellisesti toimimalla. Laadullisessa tutkimuksessa sosiaalisen todellisuuden ilmiöiden tutkimustulokset eivät ole ajattomia ja paikattomia vaan paikallisia ja historiallisesti muuttuvia. Laadullisen tutkimuksen tutkimusprosessi sisältää koko matkan ajan tulkintaa, jonka seurauksena tutkimusongelmaa ja sen asettelua voi joutua muuttamaan tutkimuksen kuluessa. Myös alkuperäiseen aineistoon palaaminen tutkimusta kirjoittaessa on yleistä laadullisessa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 2008, 15 – 16; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 139 – 140.)

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitellaan yleensä ilmiöiden kuvaamista sekä ymmärtämistä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Pietikäinen ja Mäntynen (2009) korostavat, että hyvä tutkimuskysymys on tutkimuksen arvokas resurssi. Se ohjaa analyysin tekemistä, tulosten työstämistä, päätelmien muotoilua sekä tutkimusraportin kirjoitusprosessia. Hyvä tutkimuskysymys

liitetään diskurssintutkimuksessa kielen ja sosiaalisen yhteiseen toimintaan sekä merkitysten sosiaaliseen rakentumiseen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 151.)

Tämän tutkimuksen kontekstin muodostaa varhaiskasvatuksen kulttuurinen kenttä, jonka sisällä perhepäivähoitojärjestelmää koskevia päätöksiä tehdään. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan perhepäivähoidon sekä sen asemaan liittyvän puheen tuottamisen tapojen perustelua sekä niihin liittyviä repertuaareja. Tarkoituksena on tuoda diskurssianalyysin avulla asiantuntijoiden puheen tuottamisen tapoja sekä niiden perusteluja liittyen perhepäivähoidon asemaan. Tarkoitus on myös pohtia diskurssianalyysin avulla, että kuka asetetaan aktiiviseen rooliin perhepäivähoidon asemasta puhuttaessa. Tarkoituksena on siis määritellä, mitä subjektipositioita haastatteluissa tuotetaan esimerkiksi perhepäivähoitajille, poliitikoille, asiantuntijoille ja vanhemmille.

Tutkimuskysymyksenä tässä tutkimuksessa on:

- Miten perhepäivähoidon tämän hetkinen asema ilmenee varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden puheessa?

3.1 Diskursiivinen tutkimus - kielenkäyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana

Tämän tutkimuksen taustoittajana toimii ajatus asiantuntijoista rakentamassa todellisuutta puheellaan, jonka pohjalta tutkimuksen metodiseksi viitekehykseksi muotoutui sosiaalinen konstruktionismi. Sosiaalinen konstruktionismi saa pohjaa 1960–1970-luvuilla tapahtuneeseen kielelliseen käänteeseen. Tämä tutkimuksellinen viitekehys sisältää ajatuksen sosiaalisesta todellisuudesta, joka muodostuminen tapahtuu kielellisessä vuorovaikutuksessa sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisessa konstruktivistisessä tutkimuksessa kielenkiinto suuntautuu kieleen, koska se rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kun tutkimuskohteena on kieli, se ymmärretään käyttäjästä riippuvaiseksi, tilannesidonnaiseksi ja seurauksia tuottavaksi. Tutkimusta tehdessä tutkijan on määriteltävä oma suhtautumisensa tutkimustuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) Itsestään selvä tieto ei ole Burrin (2003, 2 – 4) mukaan olennaista sosiaaliselle konstruktionismille. Jotta maailman olemassa olon tapoja voidaan ymmärtää, on ymmärrettävä niiden olevan historiallisesti ja kulttuurisesti suhteellisia. Ihmisen tuottaman tieto on aina sidoksissa kulttuuriin.

Ihmisten välinen vuorovaikutus eli sosiaalinen prosessi luo tietoa. Tästä päästäänkin sosiaalisen konstruktionismin kiinnostuksen kohteeseen eli kieleen.

Sosiaalisessa konstruktionismissa jonkin ei edellytetä olevan objektiivista maailman ymmärryksen näkökulmasta, vaan asiat voivat olla myös eri tavalla. Ihmisten ollessa vuorovaikutuksessa kielellä on oma merkityksensä, joka muodostaa maailmasta kuvauksia ja selityksiä. Sanat eivät tässä tutkimuksessa itsessään kuvaakaan maailmaa, vaan ne muodostavat asiantuntijoiden puheen kautta konstruktioita. (Gergen 2009, 6, 10.) Alasuutari (2004) listaa sosiaalisen konstruktionismin näkökulmaa kuvaavia perusoletuksia, joissa korostuvat maailmaa ja ympäristöä koskevan tiedon merkitysvälitteisyys sekä kielen ja sosiaalisen kanssakäymisen merkitys todellisuuden rakentajana. Maailma on olemassa merkitysten välityksellä, jotka muodostuvat asioille, esineille ja tapahtumille annetuilla merkityksillä. Tämä todellisuus taas rakentuu kielen kautta. Sosiaalinen konstruktionismi korostuu tässä tutkimuksessa juuri sillä, että asiantuntijat merkityksellistävät, uusintavat sekä muuntavat maailmaa kielellään. (Alasuutari 2004, 37, 39.) Burr (2003, 54) lisää, että todellisuus ja kielenkäyttö muodostavat monimutkaisen suhteen, jossa kielenkäyttö on osa todellisuutta samalla rakentaen sitä. Diskurssit eivät kuitenkaan synny tyhjästä, vaan niiden syntymiseen on voimakkaasti vaikuttamassa yhteiskunta.

Tämän tutkimuksen metodisena lähestymistapana toimii diskurssianalyttinen tutkimus. Perhepäivähoitoa ja sen vähenemistä tarkastellaan sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä, jolloin kiinnostus painottuu puheessa tuotettuihin merkityksiin. (Alasuutari, M. 2004, 41.) Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016a, 17) määrittelevät, että diskurssianalyttinen tutkimus tukeutuu konstruktionistiseen näkökulmaan, jossa kielenkäyttöä tarkastellaan osana todellisuutta. Tämän tutkimuksen lähtökohta perustuu siten kielenkäytön tutkimukseksi, jossa analysoidaan sosiaalista todellisuutta ja sitä, miten sitä tuotetaan asiantuntijoiden puheessa. Myös Husa (1999) määrittelee diskurssianalyysin metodina, jonka avulla kielellistä tutkimusaineistoa järjestetään ja tulkitaan. Perusajatuksena on, että puhe rakentaa sosiaalista elämää, koska se kuvailee kohdetta ja muodostaa siitä erilaisia tulkintoja. Kieli vaikuttaa todellisuuteen siis siten, että kielen ja todellisuuden erottaminen toisistaan on mahdotonta. (Husa 1999, 92 – 94.)

Diskurssianalyysi ei perustukaan Suonisen (2016) mukaan kielenkäyttäjien asenteiden, elämäntilanteen yms. suoraviivaisiin kuvauksiin siitä, miksi toimitaan jollain tietyllä tavalla, vaan kiinnostus kohdistuu siihen, miten puhujat tekevät omalla kielenkäytöllään asiansa ymmärrettäväksi. Tässä tutkimuksessa onkin otettu tutkimuskohteeksi asiantuntijoiden tapa esittää perhepäivähoidon

asemaa kuvaavia ilmiöitä, jotka taas auttavat rakentamaan sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysin voisikin kiteyttää kuvaamaan tutkimusta kielenkäytöstä, missä analysoidaan sosiaalista todellisuutta sekä sen tuottamista sosiaalisissa käytännöissä. (Suoninen 2016, 231 – 233.) Alasuutari (2004) lisää, että kielenkäytön tilannekohtaiset seuraukset toimivat diskurssianalyysin kiinnostuksen kohteena. Lähtökohtana toimivat merkitysjärjestelmät, joihin toimijat kiinnittyvät. Kielenkäyttöä tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa. (Alasuutari 2004, 41 – 42.) Linell (1998, 128 – 133) nostaa esille puhujien valinnan mahdollisuuden keskustelutilanteissa. Konteksti ei ole niissä valmiina, vaan keskustelun myötä muodostuvat puhujien kontekstiresurssit. Kontekstuaaliset tekijät voivat olla välittömiä tai välillisiä. Tässä tutkimuksessa korostuvat välilliset tekijät asiantuntijoiden tietojen osalta varhaiskasvatuksen palveluihin ja perhepäivähoitoon liittyen. Välillisiin tekijöihin liittyy tässä tutkimuksessa myös asiantuntijoiden julkinen sekä yleinen taustatieto varhaiskasvatukseen, perhepäivähoitoon ja niiden muutoksiin liittyen.

Jokinen ja Juhila (2016) määrittelevät diskurssianalyttisen tutkimuksen tukeutuvan kolmeen toisiinsa kietoutuneeseen kielenkäytön toimintaan, jotka ovat merkitykset, kommunikatiivisuus sekä kulttuurisuus. Diskurssianalyysissä kiinnostus painottuu siis kulttuurisiin merkityksiin eli yhteiseen sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen, jotka muodostuvat kielellisessä toiminnassa tai selonteoissa. (Jokinen & Juhila 2016, 267.) Jokinen ja Juhila (2016) esittelevät diskurssianalyttisen tutkimuksen kentän muodostuvan neljästä parista:

tilanteisuus – kulttuurinen jatkumo
merkitykset – merkitysten tuottamisen tavat
retorisuus – responsiivisuus
kriittisyys – analyttisyys (Jokinen & Juhila 2016, 268).

Tämä diskurssianalyysin kenttä havainnollistaa tutkijalle niitä metodisia valintoja, joita hän tutkimuksessaan tarvitsee. (Jokinen & Juhila 2016, 268.) Tämän tutkimuksen lähestymistapa sijoittuu perhepäivähoidon asemaan tuotettuihin merkityksiin, jotka rakentuvat kulttuurisen kontekstin osana. Asiantuntijoiden puhe perhepäivähoidon asemasta on yhteydessä yhteiskuntaan. Tämän tutkimuksen analyysi perustuu aineiston avoimelle lukemiselle ilman omaa kulttuurista etukäteisymmärrystä. Kulttuurinen konteksti on siis avoin erilaisille tulkinnoille. Kulttuuriset merkitykset toimivat tukintaresursseina toimijan puhetilanteissa, joissa kulttuurisia merkityksiä uusinnetaan. Merkitysten tuottamisen tavat kiinnittyvät tässä tutkimuksessa retorisuuteen, jossa korostuu jonkin sosiaalisen todellisuuden version perustelu tai puolustaminen. Asiantuntijoiden kielellisten valintojen kautta muodostuvat merkitysten tuottamisen tavat nousevat esille perhepäivähoidon aseman perusteluissa.

Merkitysten ulottuvuus nousee tässä tutkimuksessa tulkintarepertuaarien ja subjektipositoiden kautta. (Jokinen & Juhila 2016, 275, 284.)

Diskurssintutkimuksen keskeiset käsitteet sekä teoriat tulee näkyä tutkimuksessa, jotka voivat osaltaan tulla esille jo tutkimuskysymyksessä. Käsitteet tulee kuitenkin muuntaa oman aineiston analyysiin käytettäväksi. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 156 – 157.) Pynnönen (2013) lisää, että diskurssianalyysissä on tärkeää pohtia diskurssin, kontekstin ja merkitysten suhdetta. Diskurssianalyysi toimii tietojen ja todellisuuden käsitysten muuttajana sekä haastajana. Kaikki versiot sosiaalisesta todellisuudesta ovat siis konstruktioita eli sosiaalisia rakennelmia, joiden syntyminen tapahtuu diskursiivisen tuottamisen kautta. Tämä täsmentää sen, että oikeita todellisuuskäsityksiä ei ole olemassa. (Pynnönen 2013, 9 – 10.)

Käyttäessämme kieltä, me konstruoinme Jokisen ym. (2016b) mukaan eli merkityksellistämme, järjestämme, rakennamme, uusintamme ja muutamme sosiaalista todellisuutta puheestamme. Koska konstruktivisen ajattelutavan mukaan kieltä tai kielenkäyttöä ei määritellä todellisuuden kuvaksi, rakennetaan laajempia kuvauksia sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. Jokinen ym. toteavat, että ”konstruktivisuuden ajatus liittyy kiinteästi kielen jäsentämiseen sosiaalisesti jaettuina merkityssysteemeinä”. Nämä merkityssysteemit muodostuvat suhteessa toisiinsa. Asioita ei voi kuitenkaan tarkastella ilman merkityksellistämistä, vaikka todellisuus ei muodostukaan pelkistä merkityksistä. Tämä toimiikin tässä tutkimuksessa diskurssianalyysille ominaisena piirteenä, missä perhepäivähoidon asemaa jäsennetään rakentuvana, käsitteellistämisen tapojen uusintavana ja muuntuvana prosessina. (Jokinen ym. 2016b, 26 – 29.) Merkityssysteemejä voidaan nimittää diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. (Suoninen 2016b, 52; Jokinen ym. 2016b, 34; Potter & Wetherell 1987, 146.)

Diskurssianalyysiä ei voi suorittaa alusta tuloksiin millään mekaanisella menettelytavalla johtuen aineistojen moninaisuudesta sekä kielenkäytön mikrotason ja laajempien makrotason kontekstien sekä sosiaalisen toiminnan yhdistämisestä. Diskurssianalyysin tekstien näkökulma kohdistuu siihen, miten teksteissä rakennetaan diskursseja. Ne eivät ole todellisuuden kuvaajia, joiden avulla voitaisiin etsiä objektiivisia faktoja. Erojen ja yhtäläisyyksien etsimisen sekä hypoteesien asettamisen avulla teksteistä pyritään tunnistamaan repertuaareja, jotka ovat sanastojen ja ilmaisujen sisältämiä kielellisiä resursseja. Tässä diskurssintutkimuksessa olen tutkijana joutunut pohtimaan parhaita tapoja analysoida omaa aineistoa ja miettimään tutkimuskysymyksiä. Menetelmä, jonka tutkijana olen valinnut, on kuitenkin vaikuttanut aineistosta esille nouseviin asioihin. Valittu menetelmä on

vaikuttanut myös teoriataustan, tutkimuskysymyksen ja aineiston kanssa yhdessä tutkimusprosessiin ja monipuolisiin tuloksiin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 163 – 164; Potter & Wetherell 1987, 160 – 161; Eskola & Suoranta 2008, 197 – 198.)

Diskurssintutkimuksessa tärkeänä analyttisenä työkaluna toimii havaintojen ja ajatusten kirjoittaminen analyysiksi. Olen tutkijana soveltanut omassa diskurssianalyysissä muilta tutkijoilta lainaamiani analyysi-ideoita, koska diskurssianalyysissä ei ole valmista metodipakkia analyysityön alusta loppuun viemiselle tai tutkimuskysymyksen vastauksen saamiseksi. (Jokinen ym. 2016c, 217; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 164 – 165.) Laajala (2015) korostaakin nimeämäänsä tutkimusmenetelmän syntymistä kuvaavaa prosessia analyysin jäsennykseksi, koska tutkimusmenetelmän syntyminen ja kehittyminen tapahtuvat aina käsillä olevan diskurssianalyysin kohdalla. (Laajala 2015, 89.) Diskurssianalyttisen tutkimuksen analyysi ja siihen liittyvät jäsennykset muotoutuvat tutkimusprosessin kuluessa tutkijan käydessä vuoropuhelua aineiston kanssa. (Potter & Wetherell 1987, 168; Juhila 2015, 411.)

3.2 Merkityssysteemit diskurssianalyysissä

Pietikäinen ja Mäntynen (2009) toteavat, että tutkimus ei synny tutkijan kerätessä aineiston ja tehden sitä havaintoja ja analyysijä. Niitä on myös tulkittava ja tehtävä niistä päätelmiä. Tähän tarvitaan havaintojen yli meneviä käsitteitä teorioineen. Käsitteet toimivat työkaluina, joiden avulla tutkimus ja sen tulokset muodostuvat. Käsitteet ovat tärkeä osa tieteellistä kielenkäyttöä. Täten niiden määrittely toimii keskeisenä osana tieteellisessä tutkimuksessa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 154 – 155.) Aineiston tutustumisen lisäksi olenkin pyrkinyt löytämään diskurssianalyysiin liittyvistä kirjallisuuksista sopivia käsitteitä sekä työkaluja omaan tutkimukseeni ja analyysiini. Diskurssianalyysiin sisältyy paljon käsitteitä, joista vain osaa voidaan käyttää yhdessä tutkimuksessa. Seuraavaksi esittelen kolme tutkimuksessani käyttämäni keskeistä ja tutkimuskysymyksiini tukeutuvaa käsitettä, jotka ovat legitimointi, tulkintarepertuaari sekä subjektipositio, ja perustelen niiden soveltuvuuden juuri tähän tutkimukseen.

Legitimointi

Kielenkäytöllä on suuri merkitys valtasuhteiden tuottamisessa, ylläpitämisessä ja muuttamisessa. Erilaiset asioiden ja päätösten legitimointitavat voivat oikeuttaa ja vakiinnuttaa epätyydyttäviä asiantiloja. Diskurssianalyysissä voidaan käyttää argumentaation käsitettä tulkitsemalla aineistossa

esitetyt argumentit, mielipiteet ja asenteet, jotka muodostuvat tilannesidonnaiseksi asemoitumiseksi julkiseen keskusteluun. Kielenkäytön keinoja voidaan nimittää retoriseksi keinoiksi. Retoriikalla on läheinen suhde diskurssianalyysiin, joten sen elementtejä voi hyvin käyttää diskurssianalyysissä. (Jokinen 2016, 179; Perelman 1996, 7 – 10; Pynnönen 2013, 21.) Jokisen (2016) mukaan retoriikka pyrkii vakuuttamaan yleisön jonkin argumentin pätevyydestä sekä sitouttamaan yleisön siihen. Argumentaatio on avointa, koska retorinen argumentaatio liitetään kielen luonnollisuuteen, jolloin esitetyt väitteet ja niiden lähtökohtaukset ovat kiistanalaisia. (Jokinen 2016, 259.) Argumentaatioteoriassa uudesta retoriikasta puhuttaessa voidaan tarkastella keinoja erilaisten väitteiden uskottavaksi tekemiselle sekä niihin luoduilla sitoutumisilla. (Perelman 1996, 11 – 12).

Legitimaatio voidaan jakaa neljään erilaiseen tapaan, joiden kautta sitä voidaan toteuttaa. Nämä tavat ovat arvovalta, järjeistäminen, moraali ja tarina. Järjeistäminen voidaan jakaa välineelliseen tai teoreettiseen tapaan. (Laauwen 2007, 94 – 95.) Tarkastelen diskurssianalyysissäni niitä retorisia keinoja, mitä käyttäen perhepäivähoidon asemalle luodaan olemassaolo sekä millainen tämä luotu olemassaolo on. Puhuessaan perhepäivähoidosta ja sen asemasta varhaiskasvatuksen kontekstissa asiantuntijat rakentavat sekä tuottavat siitä jonkin tai joitakin konstruktioita. (Jokinen 2016, 183 – 184.) Pynnönen (2013) lisää, että retorisisessa analyysissä todellisuuden versiot yritetään saada kielellisten prosessien avulla vakuuttaviksi. Legitimoinnissa toimijat esittävät asioita positiivisina, eettisinä, ymmärrettävinä tai tarpeellisina tietyssä toimintakontekstissa. Osa asioista taas esitetään negatiivisina tai haitallisina. (Pynnönen 2013, 21.) Jokinen (2016) täsmentää, että retorista näkökulmaa diskurssianalyysissä käytettäessä, tarkastelu kohdistuu tekstien ja puheen rakentumisen argumentatiivisuuteen. Retorisia välineitä voidaan käyttää diskurssianalyysissä esimerkiksi selontekojen tuottamisen ja perustelujen tarkastelussa. Lisäksi voidaan tarkastella, että kuinka tekoja ja asioita kategorisoidaan. (Jokinen 2016, 260 – 261.) Retorinen analyysi painottuu tutkimuksessani siinä, miten perhepäivähoidon asemaa perustellaan asiantuntijoiden puheessa.

Tulkintarepertuaari

Jokisen ym. (2016b) mukaan diskurssin käsitettä käytetään enemmän tutkimuksissa, joissa painottuu ilmiöiden historiallisuuden tarkastelu, valtasuhteiden analysointi tai sosiaalisia käytäntöjä. Tulkintarepertuaarin käyttö taas soveltuu yksityiskohtaisesti arkisen kielenkäytön vaihtelevuutta tarkasteleviin tutkimuksiin. (Jokinen ym. 2016b, 34 – 35.) Wetherell ja Potter (1992) määrittelevät tulkintarepertuaarin, eli sanojen, käsitteiden sekä kuvausten kokonaisuuksien, ryhmittyvän kielikuvien ympärille. Tulkintarepertuaarit muotoutuvat siis erilaisina kielellisinä tekoina. Suoninen (2016) määrittelee tulkintarepertuaarin muodostavan omia merkityssysteemejä yhtenä kielenkäytön

alueena. Vaikka yksilö otetaan usein analyysiyksiköksi tutkimuksissa, voidaan kuitenkin kohdistaa huomio yksilön sijasta kielenkäytön säännönmukaisuuksiin. Tässä tutkimuksessa havaintoyksiköksi otetaankin tulkintarepertuaari, joka kuvaa merkitysten kokonaisuuksia perhepäivähoidon aseman puheessa. Tulkintarepertuaari toimii legitimoinnin välineenä, ja sillä tuodaan siis esille varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden tapoja merkityksellistää perhepäivähoidon asemaa arkisten kielenkäytön avulla sekä mitä repertuaareja varhaiskasvatuksen asiantuntijat käyttävät perustellessaan perhepäivähoidon asemaa. (Suoninen 2016, 108 – 109.) Repertuaarit voivat ilmetä sanontoina, kielikuvina, ilmaisuina tai asiakokonaisuuksina. Kerättyäni näitä toisiaan vastaavia repertuaareja, jaan samantyylliset repertuaarit nimeämieni käsitteiden alle. (Hirsijärvi ym. 2010, 226.)

Subjektipositio

Burrin (2003) mukaan yksilön identiteetti muokkautuu sosiaalisessa konstruktionismissa erilaisten diskurssien kautta, jotka yhdessä sosiaalisesti muokkautuvien tulkintarepertuaarien kanssa mahdollistavat identiteettien rakentumisen erilaisissa tilanteissa. (Burr 2003, 111 – 112.) Jokinen ja Juhila (2016) käyttää näistä identiteeteistä nimitystä subjektipositio, joka toimii yhdessä diskurssin kanssa määrityksinä itseä tai toisia koskeville ominaisuuksille, oikeuksille ja velvollisuuksille. (Jokinen & Juhila 2016, 282.) Törrönen (2000, 246) lisää, että subjektiasemat saavat merkityksensä kontekstisidonnaisuuden, tilanteisuuden sekä retorisuuden kautta olemalla suhteessa toisiinsa.

Jokinen ym. (2016b) toteavat diskurssianalyysin keskeisenä tarkastelun kohteena olevan sosiaaliset käytännöt, joissa keskitytään yksilön kielenkäyttöön sekä toiminnassaan tuottamiin merkityssysteemeihin eri tilanteissa. Tämä johtaa mahdollisuuteen nimetä toimijaulottuvuus subjektiposition käsitteellä. Subjektiposition käsitettä voidaan käyttää toiminnan rajoitusten analysoimiseen tai toimijan aseman vaihteluiden kuvaamiseen. Rajoitusten tutkiminen voidaan liittää diskurssianalyysissä tarkasteluun siitä, miten ihmisten positiot voivat lukkiutua arkielämän erilaisissa tilanteissa. (Jokinen ym. 2016b, 43, 45.) Tässä tutkimuksessa subjektipositiota käytetään määrittelemään siten, että kuka asetetaan aktiiviseen asemaan perhepäivähoidon asemasta puhuttaessa. Eli millaisia subjektipositioita haastatteluissa tuotetaan esimerkiksi perhepäivähoitajille, poliitikoille, virkamiehille, vanhemmille jne. Toimijoiden aseman vaihtelut voivat vaihdella saman toimijan välillä eri repertuaareissa tai jopa saman repertuaarin sisällä.

3.3 Aineiston käsittely ja analyysi

3.3.1 Tutkimusaineisto

Hirsijärvi ym. (2007) käyttävät laadullisen tutkimuksen tutkimusotteen nimitystä tutkimustyyppinä. Tässä tutkimuksessa tutkimustyyppinä käytetään diskurssianalyysiä, joka eroaa muista tutkimustyypeistä riippuen tutkimuksessa tarkasteltavasta asiasta. Aineistonkeruun perusmenetelmiä voivat olla kysely, haastattelu, havainnointi ja dokumentointi, joista tässä tutkimuksessa on käytetty haastattelua. Haastattelua, jota tässä tutkimuksessa käytetään, voidaan pitää ainutlaatuisena tiedonkeruumenetelmänä, koska siinä päästään suoraan kielelliseen vuorovaikutukseen tutkittavien kanssa. (Hirsijärvi ym. 2007, 186 – 187, 199.) Haastattelussa halutaan korostaa ihmisen näkemistä subjektina tutkimustilanteessa, joka luo merkityksiä ja on aktiivinen osapuoli. Haastatteluaineistolle ei ole olemassa valmiita malleja, joten analysointi, tulkinta ja raportointi voi olla haastavaa. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 34 – 35.)

Tämän tutkimuksen aineistona käytetään CHILDCARE –projektissa kerättyjä varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden haastatteluja. Projektia rahoittaa Strategisen tutkimuksen neuvosto (Suomen Akatemia), ja sitä koordinoi Jyväskylän yliopisto. Hankkeessa toimii mukana myös Tampereen yliopisto sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Projekti pureutuu tutkimaan tasa-arvoon liittyviä asioita kuntien palveluissa ja järjestelmissä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lastenhoidon tukien kontekstissa. Tutkimus oli monimenetelmäinen seurantatutkimus ja se toteutettiin kymmenessä kunnassa. (www.jyu.fi/childcare.) Tässä tutkimuksessa käytetyssä aineistossa on 45 asiantuntijahaastattelua, jotka on kerätty projektissa asiantuntijaryhmäksi. Tämän tutkimuksen varsinaisen aineiston muodostavat ne tekstikatkelmat, joissa käsitellään perhepäivähoitoon liittyviä kysymyksiä. Hirsijärvi ym. (2007) korostavat, että esimerkiksi suurissa projekteissa kerätty aineisto on monesti niin iso, että sen analysoinnille riittää tutkijoita aineistoa työstämään. Valmiiden aineistojen käyttö omaan tutkimukseen vaatii omien tutkimusintressien kytkemistä ja sovittamista omaan tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa käytetään aiemman tutkimuksen tuottamaa materiaalia tähän tutkimukseen soveltuvalla tavalla. (Hirsijärvi ym. 2007, 181, 184.)

CHILDCARE-hankkeessa haastateltavat asiantuntijat ovat varhaiskasvatuksen johtavia virkamiehiä kymmenestä kooltaan, maantieteelliseltä sijainniltaan ja varhaiskasvatuspolitiikaltaan vaihtelevista kunnista. Haastatteluun valitut on siis valittu harkinnanvaraista otantaa käyttäen. Laadullisen

tutkimuksen yhtenä tunnusmerkkejä on harkinnanvarainen otos, jolloin on tyypillistä keskittyä tiettyyn määrään tutkimuskohteita ja pyrkiä analysoimaan niitä mahdollisimman kattavasti. (Eskola & Suoranta 2008, 18; Tuomi & Sarajärvi 2002, 86). Vaikka haastatteluja oli 45, jäi aineistosta pois kaikki tutkimuskysymysteni ulkopuolelle jäävät asiat. Näin varsinaista aineistoa tätä tutkimusta varten muotoutui noin 20 sivua. Eskola ja Suoranta (2008, 197) korostavatkin pienten aineistojen olevan järkeviä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa.

3.3.2 Analyysin toteutus

Haastatteluja oli 42, joissa jokaisessa oli 10-20 sivua litteroitua tekstiä. Keräsin jokaisesta haastattelusta omaan aineistooni ne kohdat, jossa puhuttiin perhepäivähoidosta ja sen järjestämiseen liittyvistä asioista. Tämän aineiston ulkopuolelle jäivät kaikki muu varhaiskasvatukseen liittyvä puhe asiantuntijoiden haastatteluissa. Pietikäinen ja Mäntylä (2009) korostavatkin, että kaikkia kielenpiirteitä ei analysoida, vaan analyysissä keskitytään tutkimuskysymyksessä oleviin olennaisiin piirteisiin. Rajaan oman aineistoni lopulliseen muotoon analyysin edetessä. Aloitin siis aineistoni analyysin pilkkomalla ja purkamalla sen pienempiin osiin. Tutkimuksen varsinaisessa analyysissä aineisto pilkotaan, puretaan, koodataan, eheytetään ja lopuksi täydennetään teoreettisten näkökulmien sekä valittujen käsitteiden avulla. Aineiston analyysin on lopuksi vastattava tutkimuksessa esitettyyn tutkimuskysymykseen. (Pietikäinen & Mäntylä 2009, 166 – 167.)

Seuraavaksi kävin tätä kerättyä aineistoa läpi ja keräsin sieltä jälleen eri tiedostoon sellaisia asioita, mitkä liittyivät tutkimuskysymykseeni: *Miten perhepäivähoidon tämän hetkinen asema ilmenee varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden puheessa?* Luokittelin asiantuntijoiden tuottamaa puhetta perhepäivähoidosta ja sen asemasta erilaisten teemojen alle, jotta sain kokonaiskuvan aineistoni ominaispiirteistä. Tämä oli kuitenkin analyysini alustavaa työtä varsinaisen analyysin sijaan. Potter ja Wetherell (1987, 167) pitävätkin aineiston alustavaa jäsentämistä käytännöllisenä työvaiheena. Tämän avulla aineistosta nousi tutkimuskysymykselle ominaisia teemoja, kuten yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen, perhepäivähoitajien työaikalaki, eläköityminen, päiväkotihoitoon keskittyminen, ei uusia halukkaita perhepäivähoitajia, ikäpolvikysymys, pieni palkka ja raskas työ sekä resurssit. Nämä teemat toimivat hyvinä aihioina varsinaiselle analyysille. Berger ja Luckman (2005, 75) korostavat, että diskurssianalyysissä temmottelu kohdistuu sisältöjen sijaan siihen, miten asioiden ilmaisussa käytetään kieltä sekä miten niitä tuotetaan. Tarkastelun kohteeksi otetaan siis kieli ja miten sitä käytetään.

Suoninen (2016) toteaa, että diskurssianalyysiä tehdessä tarkastelun kohteeksi aineistosta kerätään kuvauksia, jota kutsutaan selonteoksi. (Suoninen 2016, 233.) Seuraavaksi aloin etsiä tutkimuskysymyksiini nojaten luokista ja teemoista sellaisia selontekoja, eli diskursseja, missä samat asiat esiintyivät useissa luokissa sekä teemoissa. Näistä diskursseista muodostui sellaisia merkityssysteemejä, jotka vaikuttivat suureen osaan aineistosta nouseviin asioihin. Pääpaino merkityssysteemien etsimisessä oli perhepäivähoidon aseman perusteluissa sekä niissä käytetyissä repertuaareissa. Potter ja Wetherell (1987) korostavat, että diskurssintutkimuksen tutkimusaineistosta kerätyt selonteot eivät kuvaa diskursseista tehtyjä tulkintoja vaan tekstien mielenkiinto kohdistuu itse diskursseihin, jotka rakentuvat ihmisten käyttäessä kieltä rakentaakseen erilaisia versioita sosiaalisesta todellisuudesta. Tutkimuksen analyysiä tehdessä käytin myös toista käsitettä eli subjektipositiota. Etsin aineistostani sellaisia kohtia, missä asiantuntijat asettivat perhepäivähoitajat, poliitikot, virkamiehet ja perheet aktiiviseen asemaan perhepäivähoidon asemasta ja sen perusteluista puhuttaessa. Näistä aktiivisista asemista käytetään nimitystä toiminnallinen positio eli subjektipositio. Subjektipositio käsitteenä liitetään esimerkiksi toiminnan rajoitusten ja toimijan aseman vaihtelun tarkasteluun. (Potter & Wetherell 1987, 32, 78.) Tässä analyysivaiheessa tarkastelun kohteina toimi analyysi perhepäivähoidon aseman perusteluista rakentuviin tulkintarepertuaareihin sekä näiden sisälle muodostuviin subjektipositioihin. Analyysin tulkinnessa korostui asiantuntijoiden puheen sisältö ja käytetty kieli. Tämän analyysin perusteella aineistosta nousi kolme tulkintarepertuaaria, joiden kautta perhepäivähoidon vähenemistä perusteltiin. Nämä tulkintarepertuaarit olivat sääntelyn repertuaari, yksityistämisen repertuaari ja kulttuurisen muutoksen repertuaari.

4 PERHEPÄIVÄHOITO MUUTTUVANA HOITOMUOTONA VARHAISKASVATUKSEN ASiantuntijoiden puheessa

Analyysin avulla aineistosta muodostui kolme tulkintarepertuaaria perhepäivähoidon asemaan liittyen. Seuraavaksi esittelen analyysistä muodostuneet tulokset eli tulkintarepertuaarit, jotka sisältävät laajasti aineistokatkelmia analyysin tekemisen esittämisenä. Tämä auttaa lukijaa seuraamaan sitä, mitä minä tutkijana olen ajatellut ja arvioinut tehdessäni tulkintoja analyysistä. (ks. Eskola & Suoranta 2008, 216 – 217.) Joissakin aineistokatelmissa on merkitä [...], joka tarkoittaa pidempää katkosta puheenvuorossa. Tulososiossa käytän tulkintarepertuaareille kielellisen sujuvuuden kannalta lyhyempää nimitystä *repertuaari*. Repertuaarien esittelyn jälkeen tarkastelen niitä suhteuttamalla tulkintoja aikaisempaan varhaiskasvatukseen ja perhepäivähoitoon liittyvään tutkimukseen, jotka toimivat vertailukohtina tuloksille. (ks. Juhila & Suoninen 2016, 447). Repertuaarin tarkastelun lisäksi tarkastelen subjektipositioiden asettumista repertuaarien sisällä sekä miten toimijat asemoituivat. Lopuksi esittelen tämän tutkimukset keskeisimmät johtopäätökset asiantuntijoiden tuottamasta puheesta perhepäivähoidon asemalle ja sen perusteluille.

4.1 Sääntelyn repertuaari

Tutkimusaineistosta nousi paljon perhepäivähoidon järjestämiseen liittyvää puhetta, joka liitettiin yhteiskunnan säädeltyyn järjestelmään. Varhaiskasvatuksen asiantuntijat selittivät perhepäivähoidossa tapahtunutta muutosta sääntelyn lisääntymisellä. Näiden puheiden näkökulman nimesin *sääntelyn repertuaariksi*, jossa perhepäivähoidon asemasta puhuttiin erityisesti perhepäivähoitajien työaikalain kehyksessä. Perhepäivähoitajien 2011 voimaan tullut työaikalaki nousi useassa asiantuntijan puheessa esille, ja se kulki niin sanottuna punaisena lankana tässä repertuaarissa. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa työaikalain vaikutusta kunnalliselle perhepäivähoidolle:

"Mutta sille ei nyt voi jotenkin mitään, että se työaikalainsäädäntö on nyt ollut sellainen isku kunnalliselle perhepäivähoidolle, että se ei pysty palvelemaan perheitä tänä päivänä niin hyvin."

Tässä aineistoesimerkissä asiantuntija kuvaa työaikalainsäädäntöä iskuksi kunnalliselle perhepäivähoidolle, joka ikään kuin liian säädeltyinä järjestelmänä ei pysty palvelemaan perheitä samalla tavalla, kuin aikaisemmin. Työaikalainsäädäntö koetaan siis pulmalliseksi, joka ehkäisee perhepäivähoidon perustehtävää. Tässä repertuaarissa poliittiset päättäjät tai virkamiehet eivät positoidu toimijoiksi, vaan heidän toimintamahdollisuutensa on pikemminkin häivytetty

Tässä repertuaarissa asiantuntijat perustelevat perhepäivähoidon asemaa työaikalaille, joka on osaltaan vaikuttanut perhepäivähoidon vähenemiseen. Seuraavasta esimerkistä käy ilmi, kun asiantuntijat puhuivat työaikalain mukanaan tuomasta perhepäivähoitajien viikkotuntimäärästä:

"Tämähän on ihan yleismaallinen, varmaan trendi, että perhepäivähoito hiipuu pikkuhiljaa meiltä pois. Yhtenä syynä näkisin varmasti tämän heidän työaikajärjestelmän mihinkä he siirtyivät, että heillä on se työaika, 40 tuntia viikossa eli heilläähän tuli he tuli työaikalain piiriin..."

Asiantuntija kuvaa perhepäivähoidon hiipumista 'yleismaallisena trendinä'. Asiantuntijat määrittivät puheessaan perhepäivähoitajien työaikalain perhepäivähoidon vähenemisen syyksi mm. sen, että viikkotyöaika aiheuttaa ylitöiden kertymisen. Asiantuntijat jättivät kuitenkin kokonaan mainitsematta sen, että ylitöistä maksettaisiin perhepäivähoitajille korvaus. Tämä ei oletettavasti tule edes vaihtoehtona esille. Se, että perhepäivähoitoa koskevat kulut eivät saa lisääntyä, vaikuttaa olevan rationaliteettinä niin voimakas, että asiantuntijat eivät koe tarpeelliseksi edes mainita tätä.

Perhepäivähoitajien ylitöiden kertyminen taas johtaa perhepäivähoitajien tasoittumisvapaisiin, joilla on tarkoitus tasata yli viikkotyöajan menneet tunnit. Asiantuntijat korostivat puheissaan perhepäivähoitajan työpäivän ja viikkotuntimäärän pitämistä työaikalain mukaisissa rajoissa olevan haasteellista, kuten seuraavasta aineistoesimerkistä käy ilmi:

"ja vaikka siihen se hoitajien työajan lainsäädännön muutoskin tuli, että pitäisi pystyä tavallaan pitämään siinä kahdeksassa tunnissa se työpäivä, niin ei se... käytännössä se on aika haasteellista"

Perhepäivähoitajien työaikalain seuraukseksi asetettiin osassa asiantuntijapuheissa se, että kunnassa oli tehty päätös, ettei perhepäivähoitajien viikkotuntimäärää ylitetä. Tällaiset vastaukset ilmensivät nähdäkseni sitä, että kyseisessä kunnassa perhepäivähoitoon liittyviä kustannuksia haluttiin karsia.

”meillä elettiin sellainen aika, että yritettiin kovasti elvyttää perhepäivähoitoa, ja rekrytoitiinkin uusia perhepäivähoitajia, jopa saatiinkin, perhepäivähoitajia. Ja, näytti jossain kohtaan, että tässä on ihan, mahdollista herättää henkiin uudelleen perhepäivähoito. Mutta sitten tuli nämä valtakunnalliset uudistukset esimerkiksi tämä perhepäivähoitajien työaikalaki, jota me haluttiin noudattaa sitä lakia, että ei lähdetä teettämään perhepäivähoitajalla suunnitellusti yli yhdeksän tunnin päiviä”

Tästä esimerkistä käy ilmi, että jossain vaiheessa perhepäivähoitoa on yritetty elvyttää, mutta asiantuntijan puheessaan esille tuoma työaikalainsäädäntö on muuttanut tämän suunnan. Kunnat ovat yrittäneet löytää kustannusneutraaleja tapoja noudattaa lakia, joten perhepäivähoitajien ylitoiden kertymistä on yritetty välttää.

Asiantuntijat ilmentävät siis puheessaan, ettei monessa kunnassa haluta ylittää perhepäivähoitajien viikkotyöaikaa, mutta tietyt asiat vaikuttavat perhepäivähoitajan viikoittaisen työajan ylitykseen. Asiantuntijat toivat puheessaan esille näitä asioita olevan esimerkiksi se, että vanhemmilla on pitkät työmatkat, jolloin lapsen hoitoaika pitenee. Alla olevat puheenvuorot ilmentävät asiantuntijoiden puhetta siitä, että perhepäivähoitajalla voi olla lapset hoidossa eri aikoina, eli joku lapsi tulee aikaisemmin ja toinen haetaan myöhemmin iltapäivällä.

”muutama vuosi sitten, kun heille tuli se uusi työaikalaki [..]alkaa tulla sitten näitä tasoittumisvapaita, joita sitten pyritään pitämään... kun se on kahdeksan tuntia mitä, työntekijä perhepäivähoidossa pystyy tekemään... vanhemmilla on vielä työmatkat ja sitten joku tulee ehkä vähän aikaisemmin ja joku myöhemmin. Niitä pyritään tasoittamaan, mutta toki niitä ei pystytty”

”että sitten kun perhepäivähoitajilla on tämä työaikalaki, niin se ei oikeastaan sitten enää siellä onnistu, näitä tämmöisiä lapsia hoitaa, kun se tekee sitten hoitajalle niin paljon niitä ylityötunteja, ja taas vastaavasti poissaoloja”

”että siinä on tosiaan nyt vaan haasteellista se rytmien luominen koska, nämä mitä on työaikalaki muuttanut... pitää sitten huomioida se että, lapset tulisi suht samaan aikaan [..]sitä varmaan vähän syö, sillä tavalla”

Edellisissä aineistoesimerkeissä työaikalaki tuotetaan asiantuntijoiden puheessa vahvana toimijana. Samalla talouteen liittyvät valinnat häivytetään puheista. Kunnat eivät siis halua maksaa perhepäivähoitajille parempaa ylityökorvausta, mitä uusi työaikalaki oikeuttaisi perhepäivähoitajat saamaan. Tässä repertuaarissa asiantuntijat perustelivat puheessaan työaikalain vaikuttavan siihen tiettyjen lasten sijoittamisen perhepäivähoitoon. Ensimmäinen aineistoesimerkki osoittaa asiantuntijan nostavan esille vanhempien työpäivän pituuden työmatkoineen sekä neljän lapsen

erilaisten hoitoaikojen vaikuttavan perhepäivähoitajan työpäivän pituuteen, joka taas vaikuttaa tasoittumisvapaiden pitämisen tarpeeseen. Tässä tulkintarepertuaarissa lasten erilaiset hoitoajat näyttäytyvät perhepäivähoidon järjestämistä hankaloittavana haasteena.

Edellisiin aineistoesimerkkeihin liittyen asiantuntijat korostavat puheessaan perhepäivähoitoryhmien muodostamista haasteellisenä työaikalain vuoksi. Seuraavassa esimerkissä asiantuntija tuo esille perhepäivähoitoryhmien muutokset perheiden muuttuvista tilanteista:

”ja sitten perheillä aika paljon muuttuu tilanteet, että se on tässä hoidon aloittaessa, mutta sitten tilanne voi ollakin muu muutaman kuukauden päästä, että muuttuu työ tai näin niin se vaikuttaa siihen hoitoaikaan [...] mutta jonkun verran musta tuli elävyyttä siihen perhepäivähoitoryhmän koostumukseen. Elikä sitten pitikin miettiä, että ei onnistu enää tässä näin ja pitää vaihtaa paikkaa ja sellaista”

Tässä repertuaarissa asiantuntijoiden puheesta välittyy perhepäivähoitoryhmien koostumuksen suunnittelemiseen menevän ajan suuruus, koska perheiden tilanteiden muuttuessa perhepäivähoitoryhmiä voidaan joutua muokkaamaan useaan kertaan vuoden aikana.

Säätelyn repertuaarissa perhepäivähoitajat positioitiin työntekijöiksi, jotka joutuivat pohtimaan omassa lapsiryhmässä tapahtuvaa lasten määrän vaihtelua, josta seuraava aineistoesimerkki:

”se tuotti huolta perhepäivähoitajille itsellensä, että onko minulle tulossa lapsia ja on tämä nyt harmi, kun taas vaihtuu tuo lapsi tuossa noin ja, näin”

Lapsiryhmien vaihtuvuus vanhempien muuttuvien työtilanteiden tms. vuoksi nostettiin siis asiantuntijoiden puheessa aiheuttamaan huolta perhepäivähoitajalle oman työnsä pysyvyydestä. Asiantuntijat nostivat esille myös varahoitojärjestelyn, joka toimii perhepäivähoidossa olevia lapsia varten oman perhepäivähoitajan ollessa tasoittumisvapaalla. Seuraavissa aineistokatkelmissa asiantuntijat määrittelevät varahoitojärjestelyn muodostavan lapsille ns. kaksi hoitopaikkaa:

”kun se työaikalaki perhepäivähoitajilla muuttui ja tuli tämä varahoito, että sinä et sitten pääse aina sinne samaan paikkaan vaan sitten se varahoito järjestetään niitten tasoitusvapaiden aikana jossain muualla”

”perhepäivähoidossa on se miinuspuoli, että kun hoitaja on lomalla tai muuta niin sitten lapsi joutuu vaihtamaan jonnekin muualle. Että sitä varsinkin siihen yhteen aikaan tuli aika paljon palautetta, kun meillä ei ollut semmoista kiinteää varahoitopaikkaa vielä niin, kun ei tiennyt, että mihin se lapsi sitten joutuu, jos hoitaja on pois tai lomalla”

Asiantuntijat ilmentävät näin puheessaan varahoitojärjestelyn aiheuttavan sen, että lapsilla ei ole yhtä pysyvää hoitopaikkaa. Perhepäivähoitajan ollessa tasoitusvapaalla, lapsen pitää mennä varahoitoon. Viimeisessä esimerkissä asiantuntija puhuu palautteesta, jota hoitojärjestelmä on saanut vanhemmilta varahoitojärjestelyistä, kun ei ole ollut kiinteää varahoitopaikkaa. Tämä on aiheuttanut vanhemmille huolta, kun ei ole ollut tietoa, että minne oma lapsi joutuu oman perhepäivähoitajan ollessa vapaalla. Näissä esimerkeissä lapset positioidaan hoidossa oleviksi lapsiksi, jotka joutuvat sopeutumaan säädellyn järjestelmän muutoksiin.

Perhepäivähoitajien esimiesten lisääntynyt työmäärä asetettiin asiantuntijoiden puheessa perhepäivähoitajien työaikalakiin liittyväksi. Alla oleva aineistoesimerkki kuvastaa asiantuntijan puhetta perhepäivähoidossa olevien lasten sijoitusten aikaa vievästä työstä työaikalain voimaantumisen jälkeen:

”niin se tuotti siihen sellaisen pienen pulman, että kun itsekin olin vielä sitten siinä kohtaa, kun se, muutos tuli, niin päiväkodinjohtajan tehtävään silloin vielä kuului tehdä nämä sijoitukset. Niin aika paljon käytin aikaa siihen, että löysin sopivat asiakkaat, joidenka työajat sopivat yhteen”

Tämä asiantuntijan tuottama selonteko ilmentää työaikalain tuoneen haasteellisuuden perhepäivähoitoon laitettavien lasten sijoituksesta. Asiantuntija perustelee puheessaan käyttäneensä työaikalain tultua sopivien asiakkaiden löytämiseen paljon aikaa, joka on ollut muusta työstä pois.

Vaikka asiantuntijat puhuivat työaikalain tuomasta lisääntyneestä varahoidontarpeesta perhepäivähoitajien viikkotyöajan vuoksi, nostettiin muutamassa haastattelussa varahoidon toimiminen myös positiivisena asiana perhepäivähoidolle ja sen jatkumiselle, josta seuraavassa katkelmassa esimerkki:

”mutta nyt meillä toimii tuossa yhden päiväkodin etäryhmätiloissa varahoitopaikka, että sinne on tehty siihen ryhmään tilaa sitä varten et perhepäivähoidon lapset tulee sitten aina sinne, samaan paikkaan hoitajan poissaolon ajaksi. Minun mielestä se on ollut tavallaan semmoinen perhepäivähoidon pelastaja tavallaan, että me on saatu se varahoito toimimaan”

Sääntelyn repertuaarissa korostuu vahva ennakko-oletus siitä, että kunnat haluavat noudattaa perhepäivähoitajien uutta työaikalakia kustannustehokkailla tavoilla. Repertuaari liittyy perhepäivähoidon aseman asiantuntijoiden puheessa ylitöiden kertymiseen, niistä johtuviin tasoitusvapaisiin sekä tasoitusvapaista johtuviin varahoitojärjestelyihin. Yhteiskunnan sääntelyn myötä perhepäivähoitajien työaikalaki on tehnyt perhepäivähoitoryhmien koostumuksen suunnittelusta hankalaa, koska perheillä on esimerkiksi paljon muuttuvia tilanteita. Tässä

tulkintarepertuaarissa lasten erilaiset hoitoajat näyttäytyvät perhepäivähoidon järjestämistä hankaloittavana haasteena. Repertuaarissa nousi myös muutokset perhepäivähoitoryhmissä sekä esimiesten lisääntyneessä työmäärässä. Tässä repertuaarissa poliittiset päättäjät tai virkamiehet eivät positioitu toimijoiksi, vaan heidän toimintamahdollisuutensa on pikemminkin häivytetty. Perhepäivähoitajan lapsiryhmän lasten määrän vaihtelua käytetään legitimoimaan perhepäivähoitajien positioitumista säädellyn järjestelmän haitoista kärsijöiksi. Myös lapset positioitiin tässä repertuaarissa säädellyn järjestelmän haitoista kärsijöiksi. Tämä ilmeni perhepäivähoitajan tasoitusvapaiden aikana järjestettävästä varahoidosta, joka saattoi olla joka kerta eri paikassakin, mikä taas ei muodosta lapsella pysyvyyttä.

4.2 Yksityistämisen repertuaari

Haastatteluaineistosta nousi vahvasti esille yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen. Asiantuntijat perustelivat puheessaan tällä perhepäivähoidon vähenemistä kunnallisella puolella. Nimesin tämän repertuaarin asiantuntijoiden puhetapojen mukaan *yksityistämisen repertuaariksi*, jossa perhepäivähoidon yksityistäminen on ollut aktiivinen päätös. Asiantuntijat puhuivat siitä sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä. Osa asiantuntijoista liitti puheessaan yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisen ulkoisiin syihin, kuten siihen, että yksityiselle puolelle on helpompi saada sellaisia perhepäivähoitajia, jotka ovat vielä omien pienten lasten kanssa kotona. Osa asiantuntijoista taas liitti puheessaan kuntien päätöksen olla palkkaamatta uusia perhepäivähoitajia kunnalliselle puolelle, vaan satsaus tehdään yksityiselle puolelle. Yksityisestä perhepäivähoidosta puhuttiin haastatteluissa myös kunnallista edullisempaan vaihtoehtona perhepäivähoitomuodolle. Yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen liitettiin monessa haastattelussa perhepäivähoitajien työaikalakiin. Tämä aiheuttaa sääntelyn ja yksityistämisen repertuaarien osittaisen limittymisen toisiinsa.

”sehän on mennyt niin, että yksityinen on lisääntynyt ja kunnallinen on vähentynyt”

”kymmenisen vuotta sitten oli kunnallisia perhepäivähoitajia reilu 150. Ja tässä kymmenen vuoden aikana se on muuttunut niin, että tällä hetkellä meillä on noin 35. Ja sitten taas päinvastaisena ilmiönä yksityinen perhepäivähoito on taas lisääntynyt”

Nämä aineistoesimerkit kuvaavat hyvin sitä, kuinka yksityinen perhepäivähoito on vallannut tilaa kunnalliselta perhepäivähoidolta. Asiantuntijoiden puheesta nousee neutraali tapa nostaa esille se,

kuinka yksityinen perhepäivähoito on lisääntynyt. Asiantuntijoiden puheesta nousee kuitenkin esille, että kunnalliselle perhepäivähoidolle palvelumuotona on kysyntää, kuten seuraavasta aineistokatkelmasta käy ilmi:

”minä ajattelen sillain, että kunnalliselle on kyllä aika tasaisesti ollut kuitenkin kysyntää. Ehkä se tuottamistapa on nyt erilainen, että kun kunnalliset perhepäivähoitajat on ollut laskussa, niin yksityiset perhepäivähoitajat on lisääntynyt. Mutta sen palvelumuodon kysyntää on aina”

Tässä repertuaarissa perheiden kysyntä kohdistuu perhepäivähoitoon riippumatta siitä, onko se yksityistä vai kunnallista. Kuvatessaan kunnallisen perhepäivähoidon kysyntää, asiantuntija puhuu sen olleen aina tasaista. Tämä ilmentää sitä, että tässä repertuaarissa perhepäivähoidon vähenemisen syyksi ei perustella perhepäivähoidon kysyntää.

Seuraavassa aineistoesimerkissä asiantuntija kuvaa, kuinka yksityistä perhepäivähoitoa markkinoidaan kunnallisessa palvelunohjauksessa:

”kun vanhemmat osaa kysyä perhepäivähoitoa, niin meidän kunnallinen palvelunohjaus kyllä mainitsee ja markkinoi myös näitä yksityisiä... me ei sitä organisoida, mutta me mainitaan”

Tästä esimerkistä käy ilmi se, että kun vanhemmat kysyvät kunnallisesta palvelunohjauksesta perhepäivähoitoa hoitomuodon vaihtoehtona, heille kerrotaan yksityisestä perhepäivähoidosta, vaikka kunta ei sitä järjestäkään. Alla olevat puheenvuorot ilmentävät tämän repertuaarin puhetta siitä, että kunnissa on tehty poliittinen päätös olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa:

”kunnallinen perhepäivähoito [...] niitä ei ole enää paljon ollenkaan. Ja eläköityvien, tai lopettavien tilalle ei enää palkata uusia”

”sitten se tavoite, että lastentarhanopettajia saataisi lisää. Koska, meillä on ollut sellainen periaatepäätös, että kun perhepäivähoitajia eläköityy, niin niitä on muutettu suoraan lastenhoitajiksi”

Näissä asiantuntijat kuvaavat kuntien poliittista päätöstä siitä, kuinka eläköityvien tai lopettavien perhepäivähoitajien tilalle ei palkata uusia perhepäivähoitajia. Tässä repertuaarissa asiantuntijat *positioivat poliittiset päättäjät aktiiviseen asemaan*, jotka ovat tehneet päätöksen olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa.

Asiantuntijoiden puhetapa poliittisista päätöksistä kunnallisen perhepäivähoidon vähentämisen suhteen oli neutraalia. Seuraavissa aineistoesimerkeissä poliittinen päätös ei tuoteta huonona vaihtoehtona, vaan siitä puhuttiin yksityisen perhepäivähoidon lisäämisen mahdollistajana:

”me ei sitä kunnallisena niinkään lisätä, mutta nähdään niin, että yksityisenä palvelumuotona se on yks oikein hyvä valinnanmahdollisuus”

”jos sitä perhepäivähoitoa ajatellaan, niin yksityinenhän on nyt jo mennyt vähän yli kunnallisen. Täällähän on semmoinen linjaus tehty, että ei niin että perhe- kunnallinen perhepäivähoito nyt ajetaan alas... semmoista linjausta ei ole tehty, mutta myös niin, että sitä ei myöskään lisätä. Elikkä kun perhepäivähoitajia jää eläkkeelle ja jää muuten pois, niin uusia ei enää palkata, vaan suositaan yksityistä”

Edelliset puheenvuorot ilmentävät sitä, että yksityinen perhepäivähoito tuotetaan perheille valinnan mahdollisuutena, mutta vastaavasti kunnallisen perhepäivähoidon vähenemistä ei esitetä valinnanmahdollisuuksien kapenemisena.

Tässä repertuaarissa yksityinen perhepäivähoito kuvataan hyvänä vaihtoehtona perhepäivähoidon palvelumuodolle. Edellisissä esimerkeissä siantuntijan puhetapa kunnallisen perhepäivähoidon tilasta kuvaa tämän repertuaarin kokoavana ajatuksena sitä, kuinka kunnallista perhepäivähoitoa ei lisätä vaan lisäys tapahtuu yksityisen perhepäivähoidon puolelle. Asiantuntijat perustelivat puheessaan poliittisen päätöksen liittyvän yksityisen perhepäivähoidon edullisempaan hoitomuotoon, mikä käy ilmi seuraavista aineistoesimerkeistä:

”se on silloin, kun tällöinen ratkaisu on tehty, niin sillä kertaa ainakin talousluvut ovat näyttäneet sen, että yksityinen perhepäivähoito on kaupungin näkökulmasta edullisempaa”

”kunnallinen on vähenemään päin kyllä. Ja menneitten vuosien talousarviokeskustelun yhteydessä on käyty kipeitä keskusteluja siitä, että mitä me voidaan tehdä. Ja se erityisesti siksi, että se yksityinen perhepäivähoito on osoittautunut edullisemmaksi vaihtoehdoksi kunnalle. Ja se on tietenkin sellaista surullista todeta niin”

Yksityinen perhepäivähoito liitettiin asiantuntijoiden puheessa taloudellisuuteen, jossa asiantuntijat toivat esille talouslukujen osoittaneen yksityisen perhepäivähoidon olevan edullisempaa kunnalle. Toisessa aineistoesimerkissä asiantuntija kuvaa tätä tilannetta surulliseksi, mistä voi tulkita vastaajan pitävän kunnallista perhepäivähoitoa kuitenkin tärkeänä palvelumuotona.

Asiantuntijat kyseenalaistavat sen, että perhepäivähoitajia sijoitetaan yksityisiin päiväkoteihin perhepäivähoitajan työpaikkojen sijasta. Alla oleva aineistoesimerkki kuvastaa asiantuntijoiden huolestuneeseen sävyyn tuottamaa puhetta kunnallisen perhepäivähoidon asemasta:

”sitten tietenkin pelätään, että perhepäivähoito kuihtuu lopullisesti sen takia, että perhepäivähoitajille ei enää anneta paikkoja, vaan ne annetaan sinne yksityisiin päiväkoteihin”

Yksityisen päivähoidon tarjoamisen tapa saattaa siis toimia kustannusten mm. kelpoisuusehtojen ja palkkojen rajauksena. Tämä onkin mielenkiintoinen ristiriita perhepäivähoidon säilyttämisen ja joissain paikoissa kokonaan alas ajamisen välillä, josta oli vaihtelevaa puhetta asiantuntijoiden välillä. Tätä voisikin pohtia siitä näkökulmasta, että asian toteuttamisen vaihtoehto saattaa riippua toteutettavan kunnan maantieteellisestä sijainnista, sillä haastateltavia asiantuntijoita oli kymmenestä eri kunnasta.

Tässä repertuaarissa yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisestä puhuttiin sekä negatiivisessa että positiivisessa mielessä. Lisääntymistä pidettiin positiivisena asiana, mutta osa asiantuntijoista puhui siitä kuitenkin harmillisena asiana, koska se tarkoittaa kunnallisen perhepäivähoidon vähenemistä tai jopa kokonaan pois kuihtumista. Repertuaarissa perhepäivähoidon asemaa ja kunnallisen perhepäivähoidon vähenemistä perusteltiin yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisellä, koska se on kunnille edullisempi hoitomuoto. Repertuaarissa asiantuntijat asettivat poliittiset päättäjät aktiivisen aseman positioon, koska he ovat tehneet päätöksen olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa. Perheet saivat tässä repertuaarissa passiivisen roolin, koska he eivät valitse itse yksityistä perhepäivähoitoa, vaan tekevät sen perhepäivähoidon muuttuneen tilanteen vuoksi. Tähän repertuaariin liittyvä puhe ja sen määrä vaihtelevat eri asiantuntijoiden välillä.

4.3 Kulttuurisen muutoksen repertuaari

Aineistossa tuotetaan runsaasti kulttuurisiin ja uuteen aikakauteen liittyvää puhetta. Kulttuurinen muutos nousi asiantuntijoiden puheessa esille kunnallisten perhepäivähoitajien eläköitymisen kautta, joka liitettiin perhepäivähoidon asemaan. Asiantuntijat nostivat esille myös työn houkuttelevuuteen liittyviä asioita niin työn olosuhteiden kuin uuden sukupolven valintoihin liittyvien asioiden kautta. Aineistosta nousi vahvasti myös puhetta siitä, kuinka omien lasten kanssa olevat nuoret äidit tekevät perhepäivähoitajan työtä vain sen aikaa, kun omat lapset ovat pieniä. Lisäksi pedagogiikkaan liittyvä puhe nousi aineistosta vahvasti esille, joten siitä muodostui tämän tulkintarepertuaarin yksi sisältökohdista. Näistä kulttuurisiin ja uuteen aikakauteen liittyvistä puheista päätin nimetä tämän kokonaisuuden *kulttuurisen muutoksen repertuaariksi*, jonka sisällä siitä puhutaan

perhepäivähoitajien eläköitymisen, työn houkuttelevuuden, nuorten äitien kotona tehtävän perhepäivähoitotyön sekä pedagogisen puheen kautta. Seuraavissa asiantuntijoiden puheenvuoroissa eläköityminen tuotetaan vahvana vaikuttajana perhepäivähoidon kulttuuriseen asemaan:

”Perhepäivähoito valitettavasti pienenee. Kotona tapahtuva perhepäivähoito on ollut meillä [...] kun minä aloitin tässä tehtävässä kymmenen vuotta sitten, niin minulla oli 40 perhepäivähoitajaa yhdellä asuma-alueella. Ja nyt minulla on yksi ohjausalue, että yksi ohjaaja hoitaa kaikkia [...] ei niitä ole enää koko alueella, kun kolmisenkymmentä”

”tällä hetkellä se näyttäytyy kunnallisessa perhepäivähoidossa niin, että perhepäivähoitajien määrä vähenee eläköityessä koko ajan”

Työhön liittyvää kulttuurista muutosta lähestyttiin tässä repertuaarissa eläköitymiseen liittyvän puheen kautta. Monessa kunnassa kunnallisten perhepäivähoitajien keski-ikä on 45-50 vuotta. Puhe perhepäivähoitajien eläköitymisestä ovat aineistossa melko yhtenäistä, jotka vaikuttavat olevan valtakunnallinen ilmiö. Eläköitymisestä puhuttaessa nostettiin paljon esille perhepäivähoidon vähenemistä estäviä toimenpiteitä, joista ei kuitenkaan ole ollut suurta apua.

4.3.1 Työn houkuttelevuuteen liittyvä puhe

Asiantuntijoiden puheessa oli huomattavissa paljon sellaista puhetta, että eläköityvien perhepäivähoitajien tilalle ei ole uusia halukkaita perhepäivähoitajia. Asiantuntijat liittivät tämän perhepäivähoitotyön houkuttelevuuteen. Tässä repertuaarissa perhepäivähoitajien työ kuvataan ei houkuttelevaksi palkan ja työn raskauden takia. Asiantuntijoiden puheeseen vaikeudesta saada uusia perhepäivähoitajia liitettiin ikäpolvikysymys, mikä ilmentää sitä, että nykypäivän nuoret eivät ole valmiita työskentelemään kotona ja luovuttamaan kotiaan vieraiden lasten käyttöön. Yhteiskunnallisiin liittyvät kulttuuriset muutokset ilmenevät esimerkiksi seuraavista aineistoesimerkistä:

”Sen kehityksen näen ihan selkeästi että, perhepäivähoidon merkitys on vähentynyt. Sen tarve ei välttämättä ole vähentynyt, mutta sen merkitys meidän varhaiskasvatuksessa on vähentynyt vuosi vuodelta ja siihen vaikuttaa tällaiset yhteiskunnalliset rakenteet, että ei tänä päivänä kovin mielellään lapset taikka työpaikka ole kotona, eli se on muuttunut aivan olennaisesti tässä nyt viime vuosien varrella, että meillä ei juuri kovin montaa perhepäivähoitajaa tässä kunnan alueella ole”

Perhepäivähoidosta puhuttiin siitä näkökulmasta, että sen merkitys on vuosien varrella vähentynyt varhaiskasvatuksen kentällä. Asiantuntija kuvaa aineistokatkelmassa yhteiskunnallisten rakenteiden

olevan vaikuttava tekijä perhepäivähoidon aseman heikkenemiseen. Tässä repertuaarissa työn houkuttelevuuteen liitettiin esimerkiksi puhe siitä, että nykyään ihmiset eivät ole innokkaita tekemään kotona tehtävää työtä.

Asiantuntijat kuvasivat perhepäivähoitajien eläkkeelle jäämisen aiheuttavan perhepäivähoidon aseman heikkenemistä myös siitä syystä, että eläköityvien tilalle ei saada uusia perhepäivähoitajia:

”No siihen on ihan looginen syy, että silloin -73, kun päivähoitolaki ja perhepäivähoito yhtenä vaihtoehtona tuli, niin kouluttamattomat naishenkilöt ryhtyivät perhepäivähoitajaksi [...] siihen maailmanaikaan ei tarvittu mitään koulutustaustaa ja [...] sitä mukaa sitten kun väki on eläköitynyt, niin tilalle ei ole tullut uusia”

”perhepäivähoitajien keski-ikä taitaa olla lähellä viittäkymmentä [...] ja perhepäivähoitajia jää eläkkeelle koko ajan, ja me ei saada tilalle uusia”

Tässä repertuaarissa työn houkuttelevuuteen liittyy puhetapa, jossa väkeä eläköityy eikä uusia halukkaita ole. Toisaalta seuraavassa aineistoesimerkissä asiantuntija tuo esille sen, että uusia perhepäivähoitajia ei ole etsitty mitenkään aktiivisesti:

”hoitajien määrä on vähentynyt oikeastaan koko ajan, että uusia kiinnostuneita ei ole kyllä ilmoittautunut, mutta ei ole aktiivisesti etsittykään”

Edellisessä esimerkissä nousee esille yhtymäkohta yksityistämisen repertuaariin, jossa poliittisten päättäjien rooli oli aktiivinen kunnallisten perhepäivähoitajien tietoisesta vähentämisestä. Toisaalta samassa esimerkissä asiantuntija kuvaa, kuinka uusia perhepäivähoitajia ei ole vanhojen perhepäivähoitajien vähetessä, mikä taas liittyy kulttuurisen muutoksen repertuaariin ollessa yhteiskunnallinen muutos ilman riippuvaa tekijää.

Se, että uusia perhepäivähoitajia ei saada, liitettiin asiantuntijoiden puheessa työn houkuttelevuuden kannalta ikään. Asiantuntijat kuvasivat, että tämän päivän nuoret eivät ole kiinnostuneita ja innokkaita perhepäivähoitajan työstä:

”kyllä minäkin sen sillain näen, että kyllähän se varmaan poistuva luonnonvara on, kun ei siitä nyt nuoret kauheasti kiinnostu”

”ehkä se perhepäivähoito semmoisena koko uran mittaisena ammattina ei enää jotenkin [...] että ihmiset eivät tavoittele semmoista”

Edelliset aineistokatkkelmat kuvaavat repertuaaria, jossa perhepäivähoidon vähenemistä legitimoidaan nuorten vähäisellä kiinnostuneisuudella perhepäivähoitoa kohtaan kulttuurisena

muutoksena. Tässä repertuaarissa perhepäivähoitotyö ei ole tarpeeksi houkutteleva vaihtoehto tämän päivän nuorille, joka liitettiin asiantuntijoiden puheessa ikäpolveen.

”koko ajan vähenee, kun pyy maailmanlopun edellä [...] se ei ole enää sellainen elämäntapa-ammatti, niin kun aikoinaan, kun joku valitsi sen”

”ei se nykyaikana oikein kovin seksikäs ammatti toi perhepäivähoitaja ole, että siellä ollaan yksin kotona niitten lasten kanssa [...] se on silleen aika yksinäistä”

Asiantuntijat kuvasivat perhepäivähoitajan työn olleen ennen elämäntapa-ammatti sen valitsijalle, johon nyky-yhteiskunnallinen kulttuurinen muutos on vaikuttanut. Perhepäivähoitajan työtä ei siis juurikaan valita nykyään, jonka asiantuntija perustelee jälkimmäisessä aineistoesimerkissä työn yksinäisyyden kannalta. Asiantuntijat perustelivat perhepäivähoitotyön houkuttelevuus puheessa nykyajan nuorilta puuttuvan tietynlaista asennetta siihen, että lähtisi toteuttamaan perhepäivähoitajan työtä, mikä käy ilmi seuraavasta aineistoesimerkistä:

”ei nämä nykyajan nuoret enää [...] se vaatii ihan omanlaisensa asenteen siihen. Sinä annat kotisi, ja sinulla pitää olla semmoinen perhe, joka ymmärtää, että sinulle tulee ensimmäiset lapset 6.15 ja viimeinen lähtee puoli kuudelta. Sinä olet siellä aina töissä. Ei lähde kuule nykyajan nuoret enää”

”harva on valmis siihen, että sen oman kotinsa antaa työkäyttöön ja niitten lasten käyttöön. Kyllähän se vaatii siltä kodiltakin ja muulta perheeltä [...] että jos siellä on päiväsaikaan muitakin kotona [...] mies tekee, vaikka vuorotöitä, niin millä nukut siellä, jos siellä kirmaa lapsiryhmä. Se on minun mielestä jo sellainen ajatus, että ymmärrän ihan hyvin, ettei kauhean moni siitä kotona tehtävästä työstä innostu”

Oman kodin antaminen työkäyttöön liitettiin asiantuntijoiden puheissa perhepäivähoitajan työn houkuttelevuuteen. Asiantuntijoiden puheista välittyi edellisissä esimerkeissä se, että perhepäivähoitotyön tekeminen vaatii omanlaisen asenteen, kun työ on omassa kodissa tehtävää työtä, johon ovat sidoksissa perhepäivähoitajan oma perhekin. Työ vaatii siis perheeltä ymmärrystä esimerkiksi hoitolasten hoitoaikojen suhteen. Toisessa esimerkissä asiantuntija tuo esille työn vaikuttavan muuhun perheeseen myös sillä tavalla, jos mies tekee esimerkiksi vuorotyötä. Tällöin vuorotyöläisen rytmi kärsii. Asiantuntijat perustelevat näillä asioilla sitä, että nykyajan nuoret eivät enää ryhdy perhepäivähoitajan työhön, jolle asiantuntija kuvaa omaa ymmärrystään jälkimmäisessä esimerkissä.

Kulttuurisen muutoksen repertuaarissa perhepäivähoidon asema liitettiin työn houkuttelevuuden kannalta puheeseen perhepäivähoitotyön raskaudesta. Tämä yhdistettiin myös puheeseen oman kodin antamisesta työkäyttöön, mitä kuvastaa seuraava aineistoesimerkki:

”sehän on raskasta työtä, ja että se oma koti on sitten aina käytössä aamusta iltaan”

Asiantuntijat nostivat esille työolojen aiheuttavan raskautta perhepäivähoitotyölle, johon liitettiin myös perhepäivähoitajan palkkaus:

”kyllä minä uskoisin, että se on se suurin syy, että nuoret eivät enää ole valmiita semmoiseen kotona tehtävään raskaaseen työhön pienellä palkalla”

K: *”Onko sinulla jotain selitystä sille trendille, että siellä ei saada henkilökuntaa?”*

V: *”No voisin kuvitella, että se palkka ja ne työolot.”*

Näissä aineistoesimerkeissä asiantuntijat kuvaavat perhepäivähoitajan työn olevan raskasta työolojen sekä palkkauksen suhteen. Työn houkuttelevuuden kannalta nämä ovatkin oleellisia asioita, kun nuoret lähtevät valitsemaan itselleen tulevaisuuden ammattia ja töitä. Aineistossa nousi esille työolojen sekä palkan lisäksi pitkät työpäivät, jotka liitettiin perhepäivähoitotyön houkuttelevuuteen:

”ei tänä päivänä, että jotenkin kodit ovat suljetumpia [...] ei niihin enää mennä sillä tavalla kuin ennen, ja pitkät työpäivät tietenkin, eikä se palkkakaan niin kummoinen ole”

”työpäivät saattavat olla pitkiä ja eihän se korvauskaan mikään ihan päätähuimaava ole, jonka he siitä työstä saa. Tästä näkökulmasta ajattelen, että en yhtään ihmettele, ettei nuoret enää sillä tavalla motivoitu tekemään sitä työtä”

Edelliset aineistoesimerkit osoittavat asiantuntijoiden kuvaavan pitkien työpäivien olevan ymmärrettävä syy sille, että nuoret eivät ole innokkaita ja motivoituneita ryhtymään perhepäivähoitajan työhön. Työn houkuttelevuuteen pienen palkan vuoksi asiantuntijat liittivät puheen siitä, että ihmiset hakutuvat mieluummin muihin tehtäviin, kun perhepäivähoitajan palkka on heikko:

”kyllähän ne palkat ovat niin heikot, että ihmiset hakeutuvat muihin tehtäviin sitten”

Kulttuurisen muutoksen repertuaarissa asiantuntijat liittivät perhepäivähoidon aseman työn houkuttelevuus puheessa siihen, että eläköityvien perhepäivähoitajien tilalle ei löydy uusia halukkaita työntekijöitä. Asiantuntijat kuvasivat työn raskauden, työolojen, pitkien työpäivien sekä heikon palkkauksen olevan syynä sille, ettei perhepäivähoitajan työstä olla kiinnostuneita. Puhetavoista nousi selkeästi esille kulttuurisena muutoksena se, että tämän päivän nuoret eivät ole valmiita

tekemään edellä mainittujen asioiden vuoksi kotona tehtävää työtä. Työn houkuttelevuuteen liittyvässä puheessa nousi esille paljon kuvauksia perhepäivähoitotyön olleen aiemmin monelle elämäntapa-ammatti, mitä se nykypäivänä ei ole. Tämä ilmentää sitä, että omaleimaisuuden säilyttäminen perhepäivähoidolle on tänä päivänä vaikeaa.

4.3.2 Työntekijän omaan valintaan liittyvä puhe

Tässä repertuaarissa nostettiin esille, että työntekijät tekevät oman valinnan perhepäivähoitotyöhön liittyen. Aineistossa tuotiin esille, että uusia perhepäivähoitajia kyllä saadaan, mutta he ovat nuoria, jotka ovat omien pienten lastensa kanssa kotona. Tämän repertuaarin asioilla oli asiantuntijoiden puheessa melko paljon yhtymäkohtia yksityistämisen repertuaariin. Asiantuntijat nostivat yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisestä puhuttaessa esille juuri nuorten äitien mahdollisuuden olla yksityisenä perhepäivähoitajana sen aikaa, kun omat lapset ovat pieniä. Aineistossa puhuttiin lisäksi siitä, että monet pitkän linjan perhepäivähoitajat tekevät päätöksen kouluttautua ja siirtyä töihin päiväkotiin.

Oheiset puheenvuorot kuvastavat puhetta nuorten äitien omasta valinnasta tehdä perhepäivähoitajan työtä omien lasten ollessa pieniä:

”se on ollut semmoinen elämäntehtävätyö joillekin ihmisille ja nyt ne alkavat eläköityä. Nyt se on enemmänkin sellainen, että jotkut nuoret saattavat tarttua siihen silloin, kun niiden omat lapset ovat pieniä [...] ne jonkun aikaa tekee sitä [...] ja sitten kun lapset kasvavat, niin sitten toivotaan kodin ulkopuolelle töihin”

”uusiakin perhepäivähoitajia ollaan saatu, mutta lähinnä he ovat sellaisia, että heillä on omiakin lapsia ja he eivät sitoudu mihinkään loppuiäkseen, vaan muutamaksi vuodeksi ottavat siihen omien lasten kanssa muutaman lapsen”

Asiantuntijat puhuivat perhepäivähoitotyötä elämäntapatyönä monelle eläkkeelle jäävälle perhepäivähoitajalle. Nuoret äidit ryhtyvät tekemään perhepäivähoitajan työtä omien lasten ollessa pieniä, mutta palaavat kodin ulkopuolella tehtävään työhön tai opiskelemaan, kun omat lapset kasvavat. Tässä repertuaarissa asiantuntijat asettavat *nuoret perhepäivähoitajan aktiivisen aseman positioon*, koska he itse työllistävät itsensä perhepäivähoitajan työllä omien lasten ollessa pieniä.

”meillä yksityisessä perhepäivähoidossa on se keski-ikä nuori... siellä on paljon pienten lasten äitejä, jotka ovat tästä meidän palvelurahasysteemistä ja myöskin koulutustaso on tosi

hyvä [...] se on semmoinen väliaikainen se yksityisenä perhepäivähoitajana oleminen, että sitten kun omat lapset lähtevät kouluun niin sitten se ammatti jää pois”

”kunnan puolellahan perhepäivähoitajat ovat huomattavasti iäkkäämpiä, mutta yksityisissä palveluntuottajissa ovat ihan nuoria koulutettuja [...] jäivät sitten hetkeksi aikaa omien lapsiensa kanssa kotiin. Ihan hyvä vaihtoehto on kyllä ollut se”

Edellisissä aineistokatkelmassa asiantuntijat kuvaavat yksityisten perhepäivähoitajien olevan keski-ikältään nuorempia ja koulutetumpia, kuin kunnan puolella työskentelevät perhepäivähoitajat. Jälkimmäisessä esimerkissä asiantuntija kuvaa hyvänä vaihtoehtona nuorten äitien tekemää perhepäivähoitotyötä sen aikaa, kun omat lapset ovat pieniä.

Työntekijän omaan valintaan liittyvässä puheessa nostettiin esille myös perhepäivähoitajien oma valinta työskennellä päiväkodissa perhepäivähoitotyön sijasta:

”niin ei oikein ole semmoisia jotka omassa kotona [...] että se on tuo päiväkot”

”kohtuullisen nuoret, tarkoitan nuorella semmoista viisikymppistäkin vielä, jolla on työuraa jäljellä, niin ovat nyt sitten ihan oma-aloitteisesti hakeutuneet [...] että on annettu sellainen mahdollisuus, että he voivat kouluttautua oppisopimuskoulutuksella lähihoitajan tai lastenohjaajan pätevyyden [...] sitten kun he sellaisen pätevyyden saavat, niin tietysti mielellään hakeutuvatkin sellaisiin tehtäviin”

Ensimmäisessä esimerkissä asiantuntija tuo esille, että tänä päivänä ei juuri ole sellaisia ihmisiä, jotka olisivat halukkaita kotona tehtävään perhepäivähoitotyöhön, vaan työskentelypaikaksi valitaan ennemmin päiväkot. Joissakin kunnissa useamman vuoden perhepäivähoitotyötä tehneille perhepäivähoitajille on annettu mahdollisuus kouluttautua lähihoitajaksi tai lastenohjaajaksi oppisopimuksella. Jälkimmäisestä esimerkistä käy ilmi, että tällaisen mahdollisuuden saaneet perhepäivähoitajat ovatkin tarttuneet siihen, ja siirtyneet päiväkotiin saatuaan sitä työtä vaativan pätevyyden. Asiantuntijat *positioivat siis perhepäivähoitajat tässä repertuaarissa aktiiviseen asemaan*, koska he itse tekevät päätöksen hakeutua perhepäivähoitajan työstä toisiin tehtäviin, vaikka olisivatkin työskennelleet useamman vuoden perhepäivähoitajan työssä.

Asiantuntijat kuvasivat kuntien poliittista päätöstä olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa *positioiden perhepäivähoitajat aktiiviseen asemaan*, koska perhepäivähoitajat hakeutuvat yksityisiksi perhepäivähoitajiksi poliittisen päätöksen vuoksi. Seuraava aineistoesimerkki ilmentää puhetta perhepäivähoitajien omasta tulevaisuudesta ja sen miettimisestä, jotka nousevat esille poliittisen päätöksen teon kautta:

”ja perhepäivähoitajia on myös hakeutunut sillä tavalla, kun tässä käy koko ajan sellainen keskustelu mitä tuo poliittinen päätöksentekokin haluaa ylläpitää, että onko tätä kunnallista perhepäivähoitoa vai ei vai mennäänkö täysin yksityisten hoitajien varaan, niin toki fiksit perhepäivähoitajat miettivät omaa tulevaisuuttansa”

Tässä työtä koskevassa puheessa asiantuntijat liittivät perhepäivähoidon aseman kulttuurisena muutoksena työntekijöiden omiin valintoihin. Asiantuntijat puhuivat siitä, että perhepäivähoitajan työhön ryhdytään vain siksi aikaa, kun omat lapset ovat pieniä. Asiantuntijat kuvasivat monen nuoren ryhtyvän perhepäivähoitajaksi siksi aikaa, kunnes oman lapset kasvavat, ja palaavat sitten oman alansa töihin. Asiantuntijoiden puhetavat kuvasivat kulttuurista muutosta perhepäivähoitotyössä sen lyhytaikaisuudesta verrattuna ennen tehtävään perhepäivähoitajan työhön elämäntapa-ammattina. Repertuaarissa nostettiin esille myös pitkään perhepäivähoitotyötä tekevien työntekijöiden päätös kouluttautua työnantajan siihen antaman mahdollisuuden avulla, ja siirtyä sen jälkeen työskentelemään päiväkotiin. Tässä repertuaarissa työntekijöiden positioitumista legitimoitiin työntekijöiden omilla päätöksillä kulttuurisena muutoksena, jotka korostavat kunnallisen perhepäivähoidon aseman heikkenemistä.

4.3.3 Pedagogiikkaan liittyvä puhe

Asiantuntijoiden puheessa nousi esille pedagogiikan, päiväkodin sekä laadun korostaminen perhepäivähoidon asemaan vaikuttajina. Asiantuntijat puhuivat siitä, että perhepäivähoitajien jäädessä eläkkeelle heidän tilalle ei oteta uusia, vaan paikat keskitetään päiväkoteihin. Pedagogiikka ja laatu korostuivat asiantuntijoiden puheessa enemmän päiväkodin ominaisuuksiksi perhepäivähoidon sijaan.

Oheinen puheenvuoro kuvastaa perhepäivähoidon aseman heikkenemisen sekä päiväkotihoidon keskinäistä suhdetta:

”meillä on nyt sitten keskitytty sen perhepäivähoitajien määrän vähentymisen [...] myötä enemmän siihen päiväkotihoidon”

Tässä aineistoesimerkissä asiantuntija kuvaa sitä, kuinka kunnat keskittyvät enemmän päiväkodissa tuotettavaan varhaiskasvatukseen perhepäivähoidon sijasta. Syyksi päiväkotihoidon keskittymistä asiantuntija perustelee perhepäivähoitajien vähenemisellä. Päiväkotihoidon keskittymistä perusteltiin myös pedagogisella näkökulmalla:

”jollakin tavalla onko myös tämän ajan trendi, että se päiväkotiki nähdään enemmän pedagogisena paikkana, mikä ei kyllä sinänsä pidä paikkaansa, että kyllähän perhepäivähoito on laadukasta ja pienelle lapselle varsinkin hyvä hoitopaikka”

Asiantuntija kuvaa päiväkodin näkemistä pedagogisena paikkana tämän ajan trendinä. Tässä repertuaarissa tämä ilmentää nykyajan kuvaavan viime vuosina tapahtuneita muutoksia lakien ja varhaiskasvatussuunnitelmien taholta. Sekä uudessa varhaiskasvatuslaissa että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan pedagogiikkaa ja laadukasta varhaiskasvatusta. Asiantuntija kuitenkin korostaa perhepäivähoidonkin olevan laadukasta sekä hyvä hoitomuoto pienelle lapselle. Seuraavassa aineistoesimerkissä asiantuntija taas asettaa perhepäivähoidon laadukkuuden kyseenalaiseksi varhaiskasvatuslain ja pedagogisen näkökulman kautta:

”jos ajattelee esim. uutta varhaiskasvatuslakia niin kyllä se minusta tuntuu siltä, että sitä nonseeleerataan sillain, että se ei ole sitä [...] tai nyt kun puhutaan tästä, että olisi ne aktiivitunnit, jotka pitää olla lastentarhanopettajan vetämä [...] minä ymmärrän tämän pedagogian näkökulman, ja siinähan selvästi opettajan osuus on minusta vähän vahvempi [...] että mitäs se perhepäivähoito, kun siellä ei ole sitä opettajaa ollenkaan”

Edellinen esimerkki korostaa uutta varhaiskasvatuslakia ja sen myötä lastentarhanopettajan koulutuksen mukana tuomaa pedagogiikkaa. Asiantuntija korostaa lastentarhanopettajan osuutta ja tämän vetämien pedagogisten tuokioiden merkitystä päiväkodissa, mikä taas perhepäivähoidossa ei mahdollistu. Tässä asiantuntija kyseenalaistaa perhepäivähoidon juuri tästä näkökulmasta, kun perhepäivähoitajalla ei ole lastentarhanopettajan omaamaa pedagogista pätevyyttä.

Päiväkotihoidon keskittyminen korostui asiantuntijoiden puheessa myös perheiden valintana. Asiantuntijat kuvasivat perheiden hakevan enemmän hoitopaikkaa päiväkotiin kuin perhepäivähoitoon, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi:

”meillä nykyään haetaan paljon päiväkotihoidon. Että minä väitän, että niitä hakemuksia sinne perhepäivähoitoon tulee vähemmän mitä ennen”

Asiantuntijoiden kerronnasta ilmenee perheiden valinta kulttuurisena muutoksena perhepäivähoidon asemalle. Tässä repertuaarissa perheet positioituvat aktiiviseen asemaan tehdessään itse valinnan perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon välillä. Asiantuntijat perustelivat perheiden valintaa esimerkiksi päiväkodin laadullisilla asioilla:

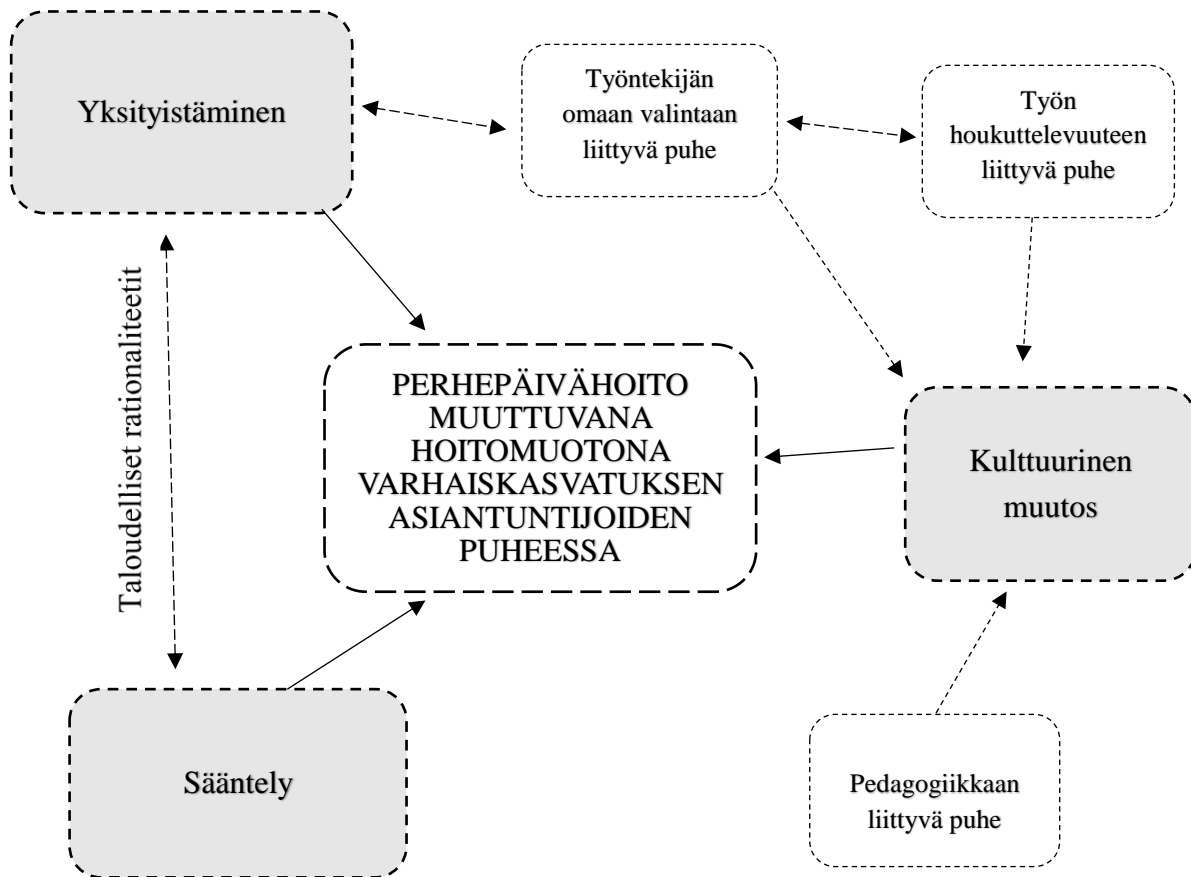
”viime aikoina on ollut aika paljon näiden uusien lakien myötä keskustelua varhaiskasvatuksen laadullisista ja kasvatuksellisista asioista, henkilöstön koulutuksesta ja nimenomaan siitä laadukkaasta varhaiskasvatuksesta ja muusta niin, jotenkin minä ajattelen, että sekin on ehkä ohjannut niitä perheiden valintoja”

Edellisessä aineistoesimerkissä asiantuntija perustelee perheiden valinnan hakea hoitopaikkaa päiväkodista perhepäivähoidon sijaan liittyvän uusien lakien mukana tuomaan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Asiantuntija nostaa esille myös henkilöstön koulutuksen saattavan vaikuttaa perheiden valintaan, koska päiväkodissa on pedagogisen koulutuksen saanutta henkilökuntaa, mitä taas perhepäivähoitajalla ei ole. Tämä ilmentää sitä, että vanhemmat ovat tietoisia laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, joka nousee vanhempien valinnoissa tärkeäksi asiaksi verrattuna perhepäivähoitoon.

Tässä repertuaarissa pedagogiikkaan liittyvään puheeseen liitettiin uusi varhaiskasvatuslaki sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Näiden myötä lastentarhanopettajan koulutusta ja sen mukanaan tuomaa pedagogiikkaa korostettiin, joka ohjaa myös perheiden valintoja perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon välillä. Näin perheet positioituivat aktiiviseen asemaan, koska he ovat tietoisia päiväkodin takaamasta pedagogiikasta.

4.6 Repertuaarien tarkastelua

Aineistosta muodostuneista tulkintarepertuaareista muotoutui moninainen näkökulma perhepäivähoidon asemalle, jonka olen esittänyt kuviossa 1. Kuvio osoittaa, kuinka repertuaarit limittyivät monessa kohtaa moninaisuutensa vuoksi osittain päällekkäin. Tämä auttaa tekemään näkyväksi ja ymmärrettäväksi perhepäivähoidon aseman näkökulmaa siihen, että se ei ole yksiselitteinen. *Sääntelyn repertuaari* ja *yksityistämisen repertuaari* nousivat keskenään merkittäviksi kokonaisuuksiksi perhepäivähoidon asemaan liittyvässä puheessa. Yhteistä näille repertuaareille oli talouden rationaliteetin ensisijaisuus. *Kulttuurisen muutoksen repertuaari* muodosti sellaisen kokonaisuuden, jossa nousi esille kolme erilaista puhetapaa perhepäivähoidon kulttuuriselle muutokselle. Nämä näyttäytyivät työn houkuttelevuuteen-, työntekijän omaan valintaan- sekä pedagogiikkaan liittyvänä puheena. Puhe työntekijän omasta valinnasta linkittyi yksityistämisen repertuaariin nuorten äitien ryhtyessä yksityiseksi perhepäivähoitajaksi samalla omia pieniä lapsiaan hoitaen.

Kuvio 1. Tulkintarepertuaarit perhepäivähoidosta muuttuvana hoitomuotona

Sääntelyn repertuaari

Tässä repertuaarissa painottuvat vahvana ennakko-oletuksena kuntien kustannustehokkaat tavat säädellä perhepäivähoidon järjestämistä. Perhepäivähoito ja sen myötä perhepäivähoitajat sekä perheet ovat joutuneet sopeutumaan säädellyn järjestelmän muutoksiin. Tässä säädellyn järjestelmän puheessa tuotettiin vahvana vaikuttajana perhepäivähoitajien vuonna 2011 voimaan astunut työaikalaki, jota kunnat haluavat noudattaa kustannustehokkailla tavoilla. Karila (2009) tuokin esille, kuinka yhteiskunnan taloudellisten sekä sosiaalisten ja poliittisten päättäjien sääntely näyttelevät suurta osaa lapsuudessa ja sen instituutioiden toiminnassa. Se, miten ja millaisin intressein huomio kohdistuu lapsuuteen eri aikakausina, vaikuttavat sääntelyn ilmenemiseen. (Karila 2009, 250.) Sääntelyn repertuaarissa asiantuntijat liittivät puheessaan perhepäivähoidon aseman uuden työaikalain tuomiin järjestelyihin, joita ovat esimerkiksi perhepäivähoitajien ylityöiden kertyminen, niistä johtuvat tasoitusvapaat sekä tasoitusvapaista johtuvat varahoitojärjestelyt.

Sääntelyn repertuaarissa perhepäivähoitajien työaikalaki liitettiin ylitöiden kertymiseen. Perhepäivähoitajien ylityöksi lasketaan työajan lisäksi tehty työ, joka ylittää työaikajakson sovitun tuntimäärän. Jokaiselta ylityötunnilta tulee maksaa 35%:n korotus tuntipalkkaan tai antaa vastaava tuntimäärä vapaa-aikana korvauksena. (Työaikalaki 1996/605; Parviainen ym. 2011.) Aineistosta nousi vahvasti esille se, että asiantuntijat eivät puhuneet perhepäivähoitajille maksettavista ylityökorvauksista. Tämä vaikuttaa ilmentävän sitä, että perhepäivähoitoa koskevien kulujen lisääntymistä säädellään kunnille kustannustehokkailla tavoilla. Asiantuntijoiden puhe perhepäivähoidon asemasta ja järjestämiseen liittyvät asiat korostivat kuntien ja yhteiskunnallista taloudellista tilannetta. Kuntien ollessa taloudellisessa vastuussa palveluiden tuottamisesta, ohjaa poliittiset päätökset perhepäivähoidon tuottamisen tapaa käytännössä.

Perhepäivähoitajien työaikalaki näyttäytyy sääntelyn repertuaarin kerronnassa perhepäivähoitajien tasoisuusvapaiden pitämiseen liittyvän puheen kautta. Kunnat haluavat noudattaa työaikalakia, mutta eivät halua maksaa perhepäivähoitajille ylitöistä rahallista korvausta, joten vaihtoehdoksi jää tasoisuusvapaiden pitäminen. Niiden pitäminen näyttäytyy asiantuntijoiden puheessa perhepäivähoidon asemaa hankaloittavana tilanteena. Parviaisen ym. 2011) mukaan työehtosopimuksessa ei ole rajoitettu perhepäivähoitajien päivittäistä työaika. Viikkotyöaika tulee kuitenkin olla tasoitumisjakson aikana enintään 40 tuntia. (Parviainen ym. 2011.) Opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa (2014) tuotiin esille omassa kodissa työskentelevien perhepäivähoitajien hyviä ja huonoja kokemuksia työaikalain piiriin tulemisesta. Huonoiksi puoliksi perhepäivähoitajat nostivat varahoitotarpeen lisääntymisen työajan lyhentyessä. Tämä on vähentänyt vanhempien tyytyväisyyttä perhepäivähoitoon, koska lapsella on käytännössä kaksi hoitopaikkaa. (Kahiluoto 2014.)

Perhepäivähoitajien tultua työaikalain piiriin kunnat ovatkin joutuneet entistä tarkemmin kiinnittämään huomiota perhepäivähoidon järjestämiseen ja suunnitteluun. Perhepäivähoitajien tasoisuusvapaiden vapaapäivät tulisi sijoittaa lapsen etu huomioiden sellaisiin ajankohtiin, kun hoidontarvetta ei ole paljon. (Perhepäivähoitajat ja työaikalaki 2011.) Asiantuntijat korostivat työaikalain vaikuttaneen perhepäivähoitoryhmien koostumuksen suunnittelun olevan hankalaa ja aikaa vievää, koska perheillä on paljon muuttuvia tilanteita esimerkiksi muuttuvien työtilanteiden vuoksi. Lasten erilaiset hoitoajat näyttäytyvät siis perhepäivähoidon järjestämistä hankaloittavana haasteena. Hoitoryhmien suunnittelu tuotettiin säädellyn järjestelmän kautta esimiehille

haasteellisena, koska sopivien hoitolasten löytäminen ja yhteensovittaminen hoitopaikkojen suhteen vie paljon aikaa.

Tämä repertuaari ilmentää Parrilan (2002) tutkimuksessa perhepäivähoitajien ohjaajien esille nostamaa lapsiryhmän rakenteiden vaihtuvuutta esimerkiksi vanhempien lyhyiden työsuhteiden vuoksi. Parrilan tutkimuksen aikana perhepäivähoitajilla ei ole ollut vielä työaikalakia noudatettavana, joten oletuksena voikin olla, että perhepäivähoitoryhmien koostumusten suunnittelu ja toteuttaminen ovat entistä haasteellisempaa uuden työaikalain vuoksi, koska perhepäivähoitajilla ei teetetä suunnitellusti ylitoita. (Parrila 2002, 131.) Lapsiryhmien vaihtuvuus vanhempien muuttuvien työtilanteiden tms. vuoksi nostettiin asiantuntijoiden puheessa aiheuttamaan huolta myös perhepäivähoitajalle itselleen oman työnsä pysyvyydestä. Tämä onkin samansuuntainen huomio myös Parrilan (2002) tutkimuksessa, jossa perhepäivähoitajat kokivat haasteellisena lapsiryhmän koostumukseen liittyvät muutokset mm. vanhempien lyhyiden työsuhteiden ja varahoidon takia. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa (2014) perhepäivähoitajat kokivat, että perhepäivähoidon joustavuus on hankaloitunut, koska työvuorot muuttuvat ja perhepäivähoidon esimiehet ja ohjaajat joutuvat suunnittelemaan ja järjestelemään paljon perhepäivähoitajien vapaita. (Kahiluoto 2014.)

Puhuttaessa perhepäivähoitajan tasoitusvapaiden pitämisestä esille nousi merkittävä diskurssi lasten joutuessa kärsimään säädellyn järjestelmän haitoista. Tämä ilmeni tasoitusvapaiden aikana järjestettävästä varahoidosta, josta asiantuntijat puhuivat kaksi hoitopaikkaa lapselle luovasta järjestelystä. Tästä puhuttiin perhepäivähoidon asemaa heikentävänä tekijänä. Myös Parrilan (2002) tutkimuksessa varahoito koettiin stressitekijänä. Jos varahoidontarve kestää pitkään, lapsi voi joutua pahimmillaan useampaan varahoitopaikkaan, joka taas ei luo lapselle ihmissuhteiden pysyvyyttä. Tästä muodostuu vaikea tilanne lapsen lisäksi ohjaajille, vanhemmille sekä varahoitajalle. Varahoitojärjestelyt näyttäytyvät Parrilan tutkimuksessa muodostuneen ongelmakierteeksi, kun yhden perhepäivähoitajan sairastuessa muut tekevät hänen työnsä samalla väsyen ja pahimmillaan joutuvan itse sairaalomalle. (Parrila 2002, 103.) Julkisten ja hyvinvointialojen liiton (JHL) mielestä perhepäivähoidon varahoidon tulisi olla oma erillinen järjestelmä. Tarve varahoitoon tulisi linkittää sekä perhepäivähoitajien että perheiden loma-aikoihin. (Parviainen ym. 2011.)

Yksityistämisen repertuaari

Yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen nousi suurimpana aiheuttajana kunnallisen perhepäivähoidon vähenemiselle perhepäivähoidon asemasta puhuttaessa. Tämä repertuaari

limittyikin tästä syystä osittain yhteen sääntelyn repertuaarin kanssa. Yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen liitettiin perhepäivähoitajien työaikalakipuheeseen. Myös Parrila (2006, 13) nosti yksityisen perhepäivähoidon määrällisen lisääntymisen, joka on kompensoinut joissakin kunnissa kunnallisten perhepäivähoitajien vähenemistä.

Asiantuntijat puhuivat yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisen olleen kuntien poliittinen päätös olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa asettaen poliittiset päättäjät aktiiviseen asemaan. Tämä liitettiin myös kuntien kustannustehokkaksiin tapoihin tehdä päätöksiä. Tutkimusaineistossa oli nähtävissä sekä positiivista että negatiivista puhetta yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisestä. Yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen vaihtelee mitä ilmeisimmin kunnittain, koska tähän repertuaariin liittyvä puhe ja sen määrä vaihtelivat eri asiantuntijoiden välillä.

Työn tuottavuus nousee Savelan (2010, 4) mukaan esille julkisen sektorin puheessa. Kustannuksia pystytään mittaamaan, mutta tuotosta ei voida mitata rahalla, koska palveluista ei peritä maksua tai se kattaa vain osan kustannuksista. Tuotokset mitataan sen sijaan suoritteilla, joista perhepäivähoitoa koskevat esimerkiksi hoitopäivät. Tuottavuus kasvaa, jos esimerkiksi perhepäivähoidon osalta hoitajien määrää vähennetään tai eläköityvien tilalle ei oteta uusia. Tuottavuus taas vastaavasti pienenisi, jos lasten hyvinvointiin panostettaisiin ja ryhmäkokoja suurennettaisiin. Tämä näkyisi perhepäivähoidossa sillä, että eläköityvien perhepäivähoitajien tilalle otettaisiin uusia työntekijöitä. Yhteiskunnallinen päätöksenteko perustuu virallisten tuottavuusmittareiden seuraamiseen erityisesti, kun halutaan parantaa julkisen sektorin tuottavuutta, joka tarkoittaa käytännössä työntekijöiden vähentämistä tai niiden määrän kasvun estämistä. Strandell (2010, 180) korostaa, että lapsuutta tulisi tarkastella entistä kriittisemmin, koska siitä on tullut yhä enemmän poliittisempaa.

Kulttuurisen muutoksen repertuaari

Perhepäivähoidon uusi kulttuurinen asema tuotettiin vahvana toimijana tässä repertuaarissa. Perhepäivähoidon asemaa perusteltiin kulttuurisena muutoksena asiantuntijoiden puheessa kunnallisten perhepäivähoitajien eläköitymisen kautta. Kunnallisessa perhepäivähoidossa olevien lasten osuus oli lasten päivähoidon tilastoraportin (2014) mukaan 13%, mikä taas oli vuonna 2004 29%, kun taas 2015 osuus oli 11%. Perhepäivähoidossa olevien lasten osuus on siis laskenut 11 vuoden aikana 18 prosenttiyksikköä. Vuonna 2014 koko väestön alle kouluikäisistä lapsista 63% oli päivähoidossa joko kunnallisella tai yksityisellä puolella. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Eläköitymiseen liitettiin tässä tutkimuksessa kulttuurisena muutoksena puhe perhepäivähoitotyön houkuttelevuudesta, työntekijöiden omista valinnoista sekä pedagogiikasta.

Tutkimuksen kulttuurisen muutoksen repertuaarissa työn houkuttelevuuspuhe paikantuu perhepäivähoitajan työn raskauteen, työoloihin ja heikkoon palkkaukseen, joiden vuoksi perhepäivähoitotyötä ei koeta kiinnostavaksi ja houkuttelevaksi. Vastaavaan tulokseen palkkauksen suhteen päätyi myös Parrila (2002, 135), jonka tutkimuksen mukaan palkkaus koettiin suurena heikkouksena perhepäivähoidolle. Heikko palkkaus yhdistettiin perhepäivähoitajien kokemusten mukaan työn yleiseen aliarvostukseen. Heikon palkan vuoksi alalle on vaikea saada koulutettua uusia ammattitaitoisia työntekijöitä.

Kulttuurinen muutos ilmeni asiantuntijoiden puheessa uuden sukupolven valintoihin liittyvien asioiden kautta. Työntekijöiden omat valinnat perhepäivähoitoon liittyen esiintyivät sekä uusien että vanhojen perhepäivähoitajien taholta. Puhujat kuvasivat, että nuoret äidit ryhtyvät perhepäivähoitajan työhön vain siksi aikaa, kun omat lapset ovat pieniä, jonka jälkeen äidit palaavat oman alansa töihin. Myös Parrila (2002, 25) toi esille jo aikojen saatossa kotona olevien äitien hoitaneen toisten työssä käyvien äitien lapsia. Perhepäivähoito syntyikin vastaamaan lapsen hoidon tarpeesta äidin käydessä töissä. Yhtymäkohtia löytyy myös Heinämäen (2001, 57) tutkimuksesta, jossa perhepäivähoitajan työhön ryhtyminen on pitkään ollut ammatillisen valinnan sijaan omien lasten lisäksi muiden lapsia hoitavan äidin valinta. Kotiin omia lapsia hoitamaan jääneelle äidille tarjottiin hoidettavaksi myös muita lapsia. Äiti saattoi ottaa muita lapsia hoitoon myös taloudellisista syistä.

Vanhojen pitkän linjan perhepäivähoitajien oma päätös perhepäivähoitotyön suhteen paikantui työntekijän omaan valintaan liittyvässä puheessa siihen, että osa työntekijöistä siirtyy työskentelemään päiväkotiin saatuaan siihen kouluttautumisen mahdollisuuden. Osa taas siirtyy yksityiseksi perhepäivähoitajaksi poliittisten päättäjien vähentäessä kunnallista perhepäivähoitoa. Tämä viittaa työn uuteen järjestykseen, josta Richard Sennett (2002) puhuu joustavassa kapitalismin ajassa, joka pakottaa ihmiset suhtautumaan työhönsä uudelleen ja luo epävarmuutta ja haasteellisuutta. Perhepäivähoito ei eroa muusta yhteiskuntaan liittyvistä kehityksen suunnista oman työn jatkuvuuden tai siihen suuntautuvien muutospaineiden näkökulmasta. Uran ja ammatin vaihtamiseen on monia syitä. Sennett (2002) nostaa tähän liittyvän ilmiön ihmisten kulkemisesta työstä toiseen sen sijaan, että keskittyisivät suoraan ja yhteen uraväylään. Tämän tutkimuksen perusteella myös perhepäivähoito on muuttanut kulttuurisesti muotoaan, koska pitkä uran perhepäivähoitotyötä tehneet perhepäivähoitajat siirtyvät toiseen työhön perhepäivähoitoon koskevien muutospaineiden vuoksi. (Sennett 2002, 7.)

Pedagogiikkaan liittyvä puhe kulttuurisen muutoksen yhtenä osa-alueena ilmeni esimerkiksi päiväkodin ja laadun korostamisena. Nämä tuotettiin perhepäivähoidon asemaan vaikuttavana puheena. Tämä heijastui repertuaarin kerronnassa sillä, että kunnallisten perhepäivähoitajien paikat keskistetään päiväkoteihin, kun he jäävät eläkkeelle. PERHO – hankkeen loppuraportissa (Parrila 2007) hankkeen tuloksellisuuden arvioinnin mukaan perhepäivähoito ja päiväkotihoito ovat toimineet vastakkainasettelun kautta erillisinä ilman mitään suurempaa yhteistyötä. Hankkeessa korostettiin sitä, että perhepäivähoitoon tulisi kiinnittää huomiota siten, että siitä saataisiin houkutteleva vaihtoehto uusille työntekijöille tulevia vuosia sekä vuosikymmeniä ajatellen. (Parrila 2007, 132 – 133.) Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan noussut esille puhetta perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon yhteistyöstä, vaan pikemminkin päinvastoin. Tutkimustulokset ilmensivät sitä, että kunnissa ei keskitytä nostamaan perhepäivähoitoa muiden varhaiskasvatusjärjestelmän rinnalle, vaan kunnissa keskitytään enemmän päiväkotihoidon perhepäivähoitajien määrän vähentymisen myötä.

Aineistossa esiintyvä pedagogiikkaan liittyvä puhe korosti myös pedagogiikkaa enemmän päiväkodin kuin perhepäivähoidon ominaisuudeksi, josta puhuttiin mm. 'tämän ajan trendinä'. Nivalainen (2007, 11) tuokin esille perhepäivähoidon pedagogiikan, joka on suhteellisen uusi käsite perhepäivähoidossa. Vaikka perhepäivähoidon toiminnassa voidaan nostaa erilaisia pedagogisia ulottuvuuksia, joista nousevat erityisesti päivittäinen perushoito ja kasvatusvastuu, perhepäivähoidossa ei ole kuitenkaan painotettu tietoista ja tavoitteellista kasvatusta sekä opettamista. Ne on mielletty enemmän päiväkodin toimintamuodoiksi. Välimäen (1999, 196) mukaan perhepäivähoidon rinnastaminen päiväkotihoidon sai jo 1970-kuvulla runsasta vastustamista, koska monen mielestä päiväkoti oli silti paras hoitomuoto. Uusi varhaiskasvatuslaki (2015/580) sekä uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) korostavat pedagogiikkaa. Pedagogiikan painotus nousi tässä tutkimuksessa pedagogiikkaan liittyvässä puheessa enemmän esille päiväkodissa, jossa on pedagogisesti koulutetumpaa henkilökuntaa. Perheet ovat tästä tietoisia, joka taas saattaa ohjata perheiden valintoja sen suhteen, että valitsevatko he lapsen hoitopaikaksi perhepäivähoidon vai päiväkodin.

4.7 Subjektiposititioiden tarkastelua

Subjektipositiot vaihtelivat eri repertuaarien alla eri toimijoiden asemoinnin olevan joissakin repertuaareissa vähäistä ja joissakin vahvempaa. Olen esittänyt nämä subjektiposititioiden

näyttäytymisen eri repertuaareissa taulukossa 1. Asiantuntijat asemoivat perhepäivähoidon asemaan liittyvät toimijat positioiden kautta erilaisiin suhteisiin, joihin liittyi arvokysymyksiä ja valtasuhteita. Subjektiasemat kiinnittyivät osaksi todellisuutta sekä kokemuksen sisältäviä arvoja. (ks. Törrönen 2000, 248, 253.)

Taulukko 1. Perhepäivähoidon asemaan liittyvät toimijuuspositiot

	Poliittiset päättäjät	Asiantuntijat	Perhepäivähoitajat	Perheet
Säätely	ei positioitumista → taloudelliset rationaliteetit ensisijaisia perhepäivähoidon järjestämisessä	ei positioitumista	säädellyn järjestelmän haitoista kärsijä	lapset säädellyn järjestelmän haitoista kärsijöitä varahoidon muuttuneiden tilanteiden kautta
Yksityistäminen	aktiivinen toimijuus päättöksenä olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa	ei positioitumista	ei positioitumista	ei positioitumista
Kulttuurinen muutos	ei positioitumista	ei positioitumista	aktiivinen toimijuus työntekijän oman valinnan kautta	aktiivinen toimijuus perheiden pedagogiikkaan liittyvien valintojen kautta

Säätelyn repertuaarissa poliittiset päättäjät tai virkamiehet eivät positioituneet toimijoiksi, vaan heidän toimintamahdollisuutensa oli pikemminkin häivytetty. Perhepäivähoitajien 2011 voimaan tullutta työaikalakia halutaan noudattaa kunnissa kustannustehokkailla tavoilla. Vaikka poliittisilla päättäjillä ja virkamiehillä ei ollut tässä repertuaarissa toimintamahdollisuuksia positioitumiseen, heidän toimintansa kuitenkin vaikuttaa perhepäivähoidon asemaan taloudellisen rationaliteetin kautta. Perhepäivähoitajan lapsiryhmän lasten määrän vaihtelua käytettiin legitimoimaan perhepäivähoitajien positioitumista säädellyn järjestelmän haitoista kärsijöiksi. Perhepäivähoitajat joutuivat kantamaan huolta jatkuvasta lapsiryhmänsä vaihtuvuudesta. Myös lapset positioitiin tässä repertuaarissa säädellyn järjestelmän haitoista kärsijöiksi. Tämä ilmeni perhepäivähoitajan tasoitusvapaiden aikana järjestettävästä varahoidosta, joka saattoi olla joka kerta eri paikassakin, mikä taas ei muodosta lapsella pysyvyyttä.

Yksityistämisen repertuaarissa asiantuntijat asettivat poliittiset päättäjät aktiivisen aseman positioon, koska he olivat tehneet päätöksen olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa. Tämä ilmentää

poliittisten päättäjien vahvaa toimijuutta, koska heidän päätöksensä ovat suurimmassa vaikuttajan roolissa perhepäivähoidon vähenemisen suhteen. 1970-kuvulla perhepäivähoitoa pidettiin Välimäen (1999) mukaan päivähoidon pelastajana, koska se oli kunnille helppo käynnistää sekä hoitomuodoltaan halpa (Välimäki 1999, 196). Poliittisten päättäjien päätös olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa liitettiin tässä tutkimuksessa taloudellisiin seikkoihin. Perhepäivähoito on siis joutunut aina asettumaan taloudellisten syiden kautta tehtyjen päätösten asemaan. Perheet saivat tässä repertuaarissa passiivisen roolin, koska he eivät valitse itse yksityistä perhepäivähoitoa, vaan tekevät sen perhepäivähoidon muuttuneen tilanteen vuoksi. Tähän repertuaariin liittyvä puhe ja sen määrä vaihtelevat eri asiantuntijoiden välillä. Tästä voi tehdä tulkinnan siitä, että yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen vaihtelee kunnittain.

Kulttuurisen muutoksen repertuaarissa työntekijöiden positioitumista legitimoitiin työntekijän omaan valintaan liittyvässä puheessa työntekijöiden omilla päätöksillä, jotka korostavat perhepäivähoidon asemaa. Tämä koski sekä nuoria, että jo pidempään perhepäivähoitotyötä tekeviä. Nuorten kohdalla työntekijöiden oman päätökseen liittyvä puhe ilmeni nuorten äitien päätöksenä työskennellä perhepäivähoitajana omien lasten ollessa pieniä. Pidempään perhepäivähoitajan työtä tehneiden kohdalla puhe omasta päätöksestä taas ilmeni siirtymisenä työskentelemään päiväkotiin, kun työntekijä oli ensin saanut mahdollisuuden kouluttautua esimerkiksi lähihoitajaksi. Työn houkuttelevuus puheessa poliittisille päättäjille, asiantuntijoille, perhepäivähoitajille ja perheille ei tuotettu aktiivista toimijuutta.

Pedagogiikkaan liittyvässä puheessa perheet positioituivat aktiiviseen asemaan, koska he ovat tietoisia päiväkodin takaamasta pedagogiikasta. Uusi varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostavat lastentarhanopettajan koulutusta ja sen mukanaan tuomaa pedagogiikkaa, joka ohjaa perheiden valintoja perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon välillä. Asiantuntijat legitimoivat perheet arvovaltaistamisen kautta, kun perhepäivähoidon vähenemisestä puhutaan viittaamalla esimerkiksi lakeihin. Vanhempien vaatimukset (ks. Parrila 2002, 79) oman lapsen päivähoitopaikan suhteen liittyvät vanhempien aiempiin kokemuksiin ja tietouteen päivähoidosta. Vanhemmat osaavat vaatia, kun he tietävät mitä he voivat vaatia.

5 POHDINTA

Tässä viimeisessä luvussa kerron tutkimukseni keskeisistä johtopäätöksistä varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden puhetavoista koskien perhepäivähoidon asemaa. Pohdin tutkimukseni tuloksista nousseita ajatuksia perhepäivähoidon asemaan liittyvistä asioista asiantuntijoiden puheen viitoittamina, sekä kuinka tutkimus vastasi sen tavoitteisiin. Pohdin myös, kuinka ja missä näitä tuloksia voidaan soveltaa. Lisäksi tuon esille tutkimuksen myötä nousseita jatkotutkimusaiheita. Lopuksi arvioin tämän tutkimuksen tekoa sekä otan kantaa tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviin asioihin.

5.1 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheita

Tässä laadullisessa sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuvassa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa oli tarkoitus tutkia varhaiskasvatuksen työtehtävissä toimivien asiantuntijoiden tuottamaa puhetta perhepäivähoidon asemasta. Tutkimuksessa tutkittiin varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden kielenkäyttöä ja sitä, miten sillä konstruoidaan tulkintoja perhepäivähoidon asemasta sosiaalisen ja kulttuurisen todellisuuden näkökulmasta. (Potter & Wetherell 1987, 33; Burr 2003, 5.)

Tutkimuskysymyksen avulla selvitin, että *miten perhepäivähoidon tämän hetkinen asema ilmenee asiantuntijoiden puheessa*. Tarkoitus oli tuottaa näkemys asiantuntijoiden puheen tuottamisen tavoista sekä niiden perusteluista liittyen perhepäivähoidon asemaan tämän hetken yhteiskunnassa. Tutkimusaineistona käytettiin 45 varhaiskasvatuksen asiantuntijan haastattelua, jotka on kerätty CHILDCARE – tutkimushankkeessa. Haastatteluista käytettiin tässä tutkimuksessa sellaisia tekstikatkelmia, joissa käsiteltiin perhepäivähoitoon ja sen asemaan liittyviä kysymyksiä. Tutkimuksessa oli tarkoitus tuoda esille myös asiantuntijoiden tuottamia toiminnallisia positioita, eli kuka asetetaan aktiiviseen rooliin perhepäivähoidon asemasta puhuttaessa. Olen peilannut asiantuntijoiden puheita aikaisempaan perhepäivähoitoon liittyvään tutkimustietoon.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että perhepäivähoito on suuren muutoksen alla. Tutkimusaineistosta nousseet repertuaarit tekivät perhepäivähoidon tämän hetkistä asemaa näkyväksi asiantuntijoiden puheen kautta. Repertuaarien limittyessä monessa kohtaa osittain päällekkäin osoittaa, että perhepäivähoidon asema ei ole yksiselitteinen. Sääntelyn- ja yksityistämisen repertuaareissa korostui puhe kuntien talouden rationaliteetin ensisijaisuudesta. Kunnallisen perhepäivähoidon säätely kustannustehokkailla tavoilla tuotettiin vahvana toimijana sääntelyn repertuaarissa. Yksityinen perhepäivähoito tuotettiin lisääntyvänä hoitomuotona kunnallisen perhepäivähoidon vähetessä. Yksityisen perhepäivähoidon lisääntyminen korostui asiantuntijoiden puheessa kuntien poliittisena päätöksenä olla lisäämättä kunnallista perhepäivähoitoa. Kunnallisen perhepäivähoidon hiipuminen näyttäytyi sääntelyn repertuaarissa perhepäivähoitajien työaikalakipuheen kautta. Vuonna 2011 voimaan tullutta työaikalakia tuotettiin kustannustehokkuuspuheella, mikä ilmeni kuntien haluna noudattaa perhepäivähoitajien työaikalakia kustannustehokkailla tavoilla.

Merkittävää tässä tutkimuksessa oli, että asiantuntijoiden puheessa ei noussut esille perhepäivähoitajien ylitöiden korvaaminen rahallisella tavalla vaihtoehtona, vaan ylityöt tasataan tasauspäivillä. Tämä ilmentää kuntien kulujen lisääntymisen rajoittamista, joista asiantuntijat eivät kokeneet tarpeelliseksi puhua. Kunnallinen perhepäivähoito on siis joutunut taipumaan kuntatason päätöksentekojen sekä yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisen myötä. Kuntien poliittiset päätöksenteot ovat liitettävissä kuntien heikkoon taloudelliseen tilanteeseen.

Kulttuurisen muutoksen repertuaarissa ilmeni, että perhepäivähoito on myös suuren kulttuurisen muutoksen alla. Perhepäivähoitajan työn houkuttelevuuspuheessa korostui vahvasti, että se ei ole tämän päivän nuorille tarpeeksi houkutteleva vaihtoehto tehdä kotona tehtävää työtä esimerkiksi työn raskauden sekä heikon palkkauksen vuoksi. Tämä ilmentää sitä, että perhepäivähoidon omaleimaisuus elämäntapa-ammattina on siis kärsinyt suuren inflaation. Puhijat kuvasivat työntekijän omaan valintaan liittyvässä puheessa, että tämän päivän nuoret saattavat valita perhepäivähoitajan työn, mutta vain siksi aikaa, kunnes omat lapset ovat kasvaneet. Tästä voikin tehdä tulkinnan, että onko perhepäivähoitotyö palaamassa sen alkujuurille, kun perhepäivähoitajan työhön ryhtyminen on pitkään ollut ammatillisen valinnan sijaan omien lasten lisäksi muiden lapsia hoitavan äidin valinta (ks. Heinämäki 2001, 57; Parrila 2002, 25). Perhepäivähoitajien ammattikuntaa suunniteltiin Heinämäen (2002, 38) mukaan 1970 -luvulla vain väliaikaiseksi toimenpiteeksi, kun kunnat palkkasivat päivähoitolain jälkeen kotonaan lapsia hoitavia perhepäivähoitajia työsuhteisiin.

Tätä voisikin pitää yhtymäkohtana tämän päivän kulttuuriselle muutokselle, kun nuoret äidit tekevät perhepäivähoitajan työtä vain hetken aikaa.

Uusi varhaiskasvatuslaki sekä uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostavat pedagogiikkaa. Tämä tuotettiin pedagogiikkaan liittyvässä puheessa mahdollisena perheiden valintoja ohjaavana asiana perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon välisen valinnan suhteen. Alasuutari (2004) korostaakin, että viime vuosikymmeninä tapahtunut kehityssuuntaus on muuttanut vanhemmuuteen ja kotikasvatukseen liittyvät toiminnot yhteiskunnallisiin hoito- ja kasvatustilaisuuksissa toteutettavaan toimintoihin. Tilastojen mukaan Suomessa vuonna 2014 koko väestön alle kouluikäisistä lapsista 63% oli päivähoidossa joko kunnallisella tai yksityisellä puolella, kun taas vuonna 1985 vastaava määrä oli kolmasosa. (Alasuutari 2004, 13; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2014.) Tämä ilmentää myös tämän tutkimustulosten mukana tuomaa tietoa siitä, että perhepäivähoidon ei nähdä enää olevan tasavertainen yhteiskunnallinen hoito- ja kasvatustilaisuus päiväkotihoidon rinnalla. Perhepäivähoidon pedagoginen puoli perhepäivähoitajan omien havaintojen kautta jää helposti vähälle arvostukselle. Perhepäivähoitajan omat aktiiviset havainnot lasten kehityksestä ja kasvusta ovat kuitenkin tärkeitä pedagogisia asioita perhepäivähoitajan työssä.

Tutkimuksen tulokset perhepäivähoidon asemasta ja vähenemisen puheesta ovat mielestäni yleistettävissä, koska aineisto koostui kymmenestä kooltaan, maantieteelliseltä sijainniltaan ja varhaiskasvatuspolitiikaltaan vaihtelevien kuntien varhaiskasvatuksen johtavien virkamiesten haastatteluista. Asiantuntijoiden tuottamassa aineistossa puhutavat olivat monessa kohtaa samantyyllisiä ja yhdistäviä tekijöitä oli helppo löytää. Repertuaareissa esiintyvät puhutavat sekä niiden perustelut osoittavat kuntien taloudellisten tilanteiden ajaneen perhepäivähoidon aseman siihen, että kunnallista perhepäivähoitoa ei enää lisätä. Lisäksi sitä säädelään kustannustehokkailla tavoilla. Perhepäivähoitajan työ ei myöskään ole enää samanlainen elämäntapa-ammatti, kuin se on ennen ollut. Tämä tutkimus osoittaa, että perhepäivähoitoa pidetään yllä viimeisten kohta eläkkeelle jäävien kunnallisten perhepäivähoitajien sekä hetken aikaa kotona omien lastensa kanssa olevien ja samalla yksityisenä perhepäivähoitajana työskentelevien nuorten äitien avulla.

Haaste perhepäivähoitajien matalapalkkaiseen työhön ja sen liittäminen perhepäivähoitotyön houkuttelevuuteen liittyy työn arvostukseen. Perhepäivähoitajien uusi sukupolvi on koulutetumpi, minkä myös tämä tutkimus osoittaa. He itse tulevat määrittämään oman paikkansa työntekijänä varhaiskasvatuksen piirissä. Perhepäivähoitajan ammattia ei tulisi nähdä poikkeavana ammattina

muusta työelämästä. Kulttuurisen muutoksen repertuaarissa esille nousseet puhuvat siitä, että omien lasten ollessa pieniä nuoret äidit tekevät hetken aikaa perhepäivähoitajan työtä, korostaa sitä, perhepäivähoito vaikuttaisi olevan palaamassa sen alkujuurille, kun kotona omien lasten kanssa olevat äidit ovat hoitaneet toisten vanhempien lapsia. Tästä voisikin ajatella, että perhepäivähoito voitaisiin säilyttää nuorten äitien tietynlaisena elämän ajanjaksona kotona tehtävään työhön hoitaen samalla omia pieniä lapsiaan.

Tämä tutkimus on matkansa varrella herättänyt erilaisia ajatuksia mahdollisista jatkotutkimusaiheista. Perhepäivähoidon kannalta olisi hyödyllistä, mikäli tämän tutkimuksen tulokset ja niistä kumpuavat jatkotutkimusideat toimisivat keskustelun avaajina. Kunnallisten perhepäivähoitajien eläköityminen ja perhepäivähoitajien 2011 voimaan tullut työaikalaki näytteli suurta osaa tuloksissa. Perhepäivähoitoon liittyvää tutkimusta voisi esimerkiksi jatkaa perehtymällä eläkkeelle jäämässä olevien perhepäivähoitajien puhetapoihin diskurssianalyysin keinoin työaikalainsäädännön tuomista kokemuksista. Näkökulmaksi voisi valita perhepäivähoitajien työhyvinvoinnin ja työviihtyvyyden.

Tämä tutkimus nosti esille yksityisen perhepäivähoidon lisääntymisen kunnallisen perhepäivähoidon vähentyessä. Tästä nouseekin tärkeäksi näkökulmaksi yksityisen perhepäivähoidon valvonnan ja ohjauksen tärkeys. Myös Parrila (2006) korostaa yksityisen perhepäivähoidon asettavan haasteita esimerkiksi perhepäivähoidon ohjaukseen sekä valvontaan liittyen. (Parrila 2006, 13). Mielenkiintoista olisikin tutkia, kuinka yksityisen perhepäivähoidon valvontaan ja etenkin ohjaukseen voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota, jotta yksityinen perhepäivähoito vastaisi laadukkaan varhaiskasvatuksen ja sen tuoman pedagogiikan tärkeyden vaatimuksiin.

Perhepäivähoidon varahoidon järjestelyt nostettiin tässä tutkimuksessa perhepäivähoidon asemaa heikentäväksi tekijäksi. Eräässä tämän tutkimuksen aineistossa olevassa haastattelussa asiantuntija toikin esille varahoidon toimivuuden tärkeyden perhepäivähoidon toiminnalle:

”Minun mielestä se on ollut tavallaan semmoinen perhepäivähoidon pelastaja, että me on saatu se varahoito toimimaan”.

Varahoidon toimivuuteen liittyvä tutkimus voisi tuoda merkittävää tietoa sen kehittämiseen kunnallisen perhepäivähoidon säilyttämiseksi. Varahoidon toimivuuteen on keskitytty aiemmissa perhepäivähoitoa koskevissa tutkimushankkeissa, mutta sitä voisi tuoda esille esimerkiksi tutkimalla varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden puhetapoja tai käsityksiä varahoidon kehittämisen ideoinnista.

5.2 Tutkimuksen arviointia

Tutkimus varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden puheesta sekä perhepäivähoitoon liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta on ollut mielenkiintoinen ja antoisa. Perhepäivähoitoa koskevan aineiston rajaaminen laajemmasta CHILDCARE – tutkimushankkeen aineistosta oli kohtuullisen helppoa. Diskurssianalyysin luonne oli kuitenkin aikaa vievää ja haastavaa, koska ensinnäkin se oli itselle täysin vieras tutkimusmenetelmä ja toisekseen jo aiemmin esille tullut maininta siitä, että diskurssianalyysille ei ollut mitään selkeitä työkaluja tai ohjelmia, joilla olisin saanut vastauksen tutkimuskysymykseeni. Tärkeänä analyttisenä työkaluna käytin diskurssianalyysille ominaiseen tapaan havaintojen ja ajatusten kirjoittamista analyysiksi. (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 164 – 165.)

Rakensin itselleni mahdollisimman kattavan ymmärryksen asiantuntijoiden tavasta puhua perhepäivähoidon asemasta, jotta pystyin tulkitsemaan myös piilevinä esiintyviä merkityksiä perhepäivähoidon asemasta. Arvioidessani lopputulosta tämän tutkimuksen tuottavuudesta, voin todeta saaneeni aikaan kattavaa ja yksityiskohtaista tietoa varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden tavasta puhua perhepäivähoidon asemasta. Diskurssianalyttinen tutkimus ei ole ollut helpoimmasta päästä tehdä laadullista tutkimusta, mutta näin tutkimuksen loppusuoralla koen sen olleen erittäin silmiä avaava ja antoisa tapa tehdä tutkimusta perhepäivähoidon parissa.

Olen tällä tutkimuksella pyrkinyt tuottamaan näkemyksen perhepäivähoidon asemasta sekä sen kulttuurisesta tilasta tämän hetkisessä suomalaisessa yhteiskunnassa. Olisi tärkeää, mikäli tämä tutkimus herättäisi enemmän keskustelua perhepäivähoidon asemasta varhaiskasvatuksen kentällä. Tämä tutkimus on osoittanut, kuinka perhepäivähoito on vajaan kymmenen vuoden aikana muuttanut suuntaa sekä joutunut kokemaan suuria muutospaineita niin sukupolven vaihdoksen kuin taloudellisten resurssien edessä. Perhepäivähoito elää siis kriittistä aikakautta, eikä kukaan voi varmaksi sanoa, miten perhepäivähoidon tulee käymään. Onko se todella kuoleva päivähoitomuoto vai muuttaako se vain muotoaan kunnallisen ja yksityisen perhepäivähoidon välillä? Tämän tutkimuksen perusteella aiempien tutkimusten vahvistamana perhepäivähoito saa kaivattua tutkimustietoa ja näkemystä siitä, että mikä sen asema on ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Tämä tutkimus antaa myös kunnallisille, mutta myös yksityisille perhepäivähoitajille näkemyksen siitä, että heidän työnsä on arvokasta, vaikka se onkin poliittisten sekä taloudellisten päätösten pyörteissä.

5.2.1 Luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuus ja sen arviointi ovat Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2009, 24) mukaan keskeinen osa tieteellistä tutkimusta. Eskolan ja Suorannan (2008, 208) mukaan tutkijan tulee pohtia koko tutkimusprosessin ajan tekemiään ratkaisuja. Näin tutkija pystyy ottamaan kantaa tutkimuksen analyysin kattavuuteen ja luotettavuuteen. Hirsijärvi ym. (2007) korostavat, että ”Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta”. Vaikka laadullisen tutkimuksen tuloksen luotettavuuden ja pätevyyden mittaaminen perinteisin keinoin ei ole yksinkertaista, tutkimusta tulee kuitenkin pohtia ja arvioida luotettavuuden sekä pätevyyden suhteen. Tutkijalta vaaditaan myös tulosten tulkinnassa tarkkuutta: tulkinnoille ja päätelmille on kerrottava perustelut. Tutkija voi käyttää tulkintojensa tukena suoria lainauksia tutkimukseen osallistuneiden vastauksista. (Hirsijärvi ym. 2007, 232; Eskola & Suoranta 2008, 208.)

Tuotettu kertomus ja sen ymmärrys aina tulkinnanvaraista. Tulkintaan vaikuttaa aina lukijan – tässä tapauksessa tutkijan omat lähtökohtaiset tiedot ja arvot. (Hirsijärvi ym. 2007, 161.) Kun objektiivisuuden ongelmaa tarkastellaan laadullisessa tutkimuksessa, Tuomen ja Sarajärven (2002, 133) mukaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus on erotettava toisistaan. Puolueettomuudesta puhuttaessa tulee miettiä, onko tutkijan pyrkimys ymmärtää tutkittavaa itseään vai suodattaako tutkija tutkittavan puheet omien kehystensä lävitse. Täyttä objektiivisuutta ei kuitenkaan voida saavuttaa, mutta siihen voidaan pyrkiä tunnistamalla ja pohtimalla omaa subjektiivisuuttaan (Eskola & Suoranta 2008, 17). Myös Varto (2005) korostaa, että tutkija on osa tutkimansa asian merkitysyhteyttä, koska laadullinen tutkimus on aina yhteydessä elämismailmaan. Tutkittavien kysymysten ymmärtäminen vaikuttaa siis koko tutkimusprosessiin. (Varto 2005, 34.) Tavoitteena analyysissäni olikin havainnoida ja yrittää tiedostaa omia arvojani sekä niiden vaikutusta tutkimuksen tulokseen koko tutkimuksen teon ajan. Kriteerinä diskurssianalyttisen tutkimuksen luotettavuudelle on, että tutkija eksplikoi tulostensa tulkintoihin päätymistä. Tämä tarkoitti sitä, että diskurssianalyysin muokkaajana, uudelleenjäsentäjänä sekä tulkitsijana kuvasin analyysiprosessin taustalla olevia työskentelytapoja, periaatteita sekä tulkintasääntöjä. (ks. Potter & Wetherell 1987, 173.)

Reliabiliteetti tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin käsitteenä merkitsee tulosten pysyvyyttä, joka näyttäytyy tämän tutkimuksen diskurssianalyysissä yksityiskohtien huolellisuutena sekä tarkkuutena tuloksissa. Validiteetin käsite merkitsee tutkimuksen pätevyyttä, joka taas näkyy monimerkityksisten käsitteiden esiintymisenä sekä niiden erilaisina tulkintoina. (Wood & Kroger 2000, 164 – 166.)

Diskurssintutkimus on prosessi, joka rakentuu eri tutkimusvaiheiden kautta. Prosessissa korostuu vaiheiden limittyminen toisiinsa sekä teorian ja aineiston kanssa käyty vuoropuhelu. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 142.) Muodostinkin aineistoni analyysin jäsennyksen tutkimusprosessin aikana käyden vuoropuhelua aineiston kanssa. Tein myös tutkimuksen tuloksissa esitettyjen repertuaarien tulkinnat näkyväksi vuorovaikutuksen näkökulmasta. (Potter & Wetherell 1987, 168.) Tutkijan onkin Eskolan ja Suorannan (2008) mukaan tärkeä pohtia tutkimusprosessissa tekemiään ratkaisuja. Olenkin pyrkinyt tässä tutkimuksessa huomioimaan analyysin kattavuuden sekä luotettavuuden. Tästä syystä tutkimuksessani on ollut tärkeää, että olen kuvannut tarkasti tutkimukseni vaiheet. Lisäksi olen tutkimuksen kuluessa tehnyt näkyväksi valinnat ja ratkaisut, joita olen tehnyt tutkimusprosessin kuluessa. (Eskola & Suoranta 2008, 208.)

Eskolan ja Suorannan (2008) mukaan realistisessa kielikäsitteilyssä kieli toimii todellisuutta tuottavana tekijänä. Haastateltavien vastauksissa analyysiä tehdessä tutkija voi käyttää valikoivaa lukutapaa, joka kuvaa ainoastaan tutkijan omia käsityksiä ja ennakkoluuloja tutkittavasta asiasta. Tutkijalla ei olekaan diskurssianalyysissä valmiita sisällöllisiä jäsennyksiä, vaan tutkijan on nostettava ne itse aineistosta esille. Tässä tutkimuksessa lähdin kuitenkin täysin aineisto edellä ilman ennakkokäsityksiä- tai oletuksia. Aineistoa lukiessani ja sieltä asioita poimiessani, en kiinnittänyt huomiota siihen, mikä omasta mielestäni oli tärkeää ja mielenkiintoista, vaan annoin aineiston ns. puhua itse ja nostin sieltä aineistolle ominaisia asioita esille. Aikaisempi tutkimus ja teoria otetaan kuitenkin käyttöön alustavien käsitteiden sekä kategorioiden noustua aineistosta. (Eskola & Suoranta 2008, 138 – 139, 196.)

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tulkinnoilla ei tavoitella Pynnösen (2013) mukaan universaalia faktaa. Kaikkea ei siis ole tarkoitus selittää vaan tutkijan tulee kuvata ja tulkita käsitystä ihmisten käyttämästä kielestä. Repertuaareja kirjoittaessani kiinnitin koko ajan huomiota siihen, että en tee tulkintoja perhepäivähoidon asemasta, vaan huomioni kiinnittyi perhepäivähoidon asemaan liittyviin puhetapoihin. Tutkijan tulee kuvata itsensä tutkijana, koska oma rooli vaikuttaa siihen, mistä asiasta tutkija lähestyy aineistoaan sekä minkälaisia rajoituksia hän tutkimuksessaan tekee. Tutkijan henkilökohtaiset kokemukset elämänhistorioineen vaikuttavat tutkijan tulkitsemaan aineistossa näkemiään asioita. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkijan tulee tarkastella kriittisesti omaa toimintaa sosiaalisen todellisuuden tutkimustuloksissa Näillä on vaikutusta siihen, minkälaiset asiat nousevat tuloksissa esille ja mitkä eivät. (Pynnönen 2013, 35 – 36.) Työhistoriani varhaiskasvatuksen parissa päivähoitajana sekä lastentarhanopettajana työskennellessä muodosti

tietynlaisen haasteen tulosten kirjoittamisessa ja tulkinnoissa. Jouduinkin kiinnittämään huomiota siihen, että kykenin olemaan kriittinen omien kokemusten suhteen tulkintoja tehdessä.

Analyyttisten tulkintojen vakuuttavuutta voidaan osoittaa Juhilan ja Suonisen (2016) mukaan suhteuttamalla tulkintoja aikaisempaan tutkimukseen, jotka ensinnäkin suuntaavat tutkimuksen tutkimuskysymksiä, mutta toimivat vertailukohtina tuloksille. (Juhila & Suoninen 2016, 447 – 448, 462) Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt suhteuttamaan omat tulkintani tuloksista aikaisempiin tutkimuksiin sekä muuhun perhepäivähoitoon liittyvään kirjallisuuteen. Erityisesti Parrilan (2002) väitöskirjan asioista ja tutkimustuloksista löytyy yhtymäkohtia oman tutkimukseni tuloksiin. Tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin minun tutkijana ja tulkitsijana aineistosta tuottamia tulkintoja, jotka rakentavat omalta osaltaan sosiaalista todellisuutta.

Tutkimuksen eettisyyttä voidaan tarkastella kolmen ulottuvuuden kautta: tutkittavien yksityisyyden suojan näkökulmasta, tieteellistä tietoa koskevien kysymysten näkökulmasta sekä eettisestä näkökulmasta, joka kohdistuu tiedeyhteisöön. (Kuula 2006, 25.) Omassa tutkimuksessani nämä eettiset ulottuvuudet ovat nähtävillä. Tutkittavien osallistuminen ja anonymiteettisuoja on varmistettu CHILDCARE-projektin yhteydessä. Omalta osaltani olen vastannut tutkittavien yksityisyyden suojasta jättämällä asiantuntijoiden työskentelykunnat ja muut henkilöllisyyteen viittaavat taustatiedot analyysiesimerkeistä pois, jotta niitä ei voida tutkimuksessa päätellä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 129; Silverman 2010, 155.) Kuula (2006, 34 – 35, 39) korostaa laadukkaan ja luotettavan tutkimuksen perusedellytyksenä olevan tieteellisten hyvien käytäntöjen noudattamista, joita olen tässä tutkimuksessa toteuttanut mm. laajemman tutkimusaineiston säilyttämisessä ja tallentamisessa. Olen myös viitannut muiden tutkijoiden tutkimuksiin asianmukaisin lähdeviittauksin sekä tehnyt selkeän eron niiden ja oman tekstin välillä.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2009. Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.). Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Vastapaino: Tampere, 54 – 69.
- Alasuutari, M. 2004. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.
- Alho-Kivi, H. & Keskinen, S. 2002. Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Tammi.
- Alho-Kivi, H. 2005. Akseli-projekti perhepäivähoitajien kasvatustietoisuuden kehittäjänä. Teoksessa Parrila, S. (toim.). Villistä valvottuun, valvotusta ohjattuun. Perhepäivähoidon ohjauksen historia ja nykytilan haasteet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:4, 169 – 176.
- Alila, K. & Kronqvist, E. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla: <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72906/Selv200772.pdf?sequence=1>>. Viitattu: 2.2.2017.
- Alila, K. & Parrila, S. 2007. Perhepäivähoitohenkilöstön osaamisen haasteet – valtakunnallisen osaamiskartoituksen tuloksia. Teoksessa Parrila, S. (toim.) 2007. Perhepäivähoidon ohjauksen kehitysvaihtoehtoja. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö Verve, 91 – 128.
- Ammattinetti. Perhepäivähoitaja. Saatavilla: <http://www.ammattinetti.fi/amatit/detail/301_ammatti>. Viitattu 30.3.2017.

Asetus lasten päivähoidosta 1990/490. FINLEX. Saatavilla

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>>. Viitattu 12.4.2017.

Auerbach, J. & Woodill, G. 1992. Historical Perspectives on Familial and Extrafamilial Child Care. Toward a History of Family Day Care. Teoksessa Donald, P. & Pence, A. (toim.) Family Day Care. Current Research for Informed Public Policy. New York: Teachers Collage Press, 9– 27.

Burr, V. 2003. Social Constructionism. Second edition. Hove; New York: Routledge

Childcare. Tietoa hankkeesta 2015. Saatavilla:

<[https://www.jyu.fi/edu/tutkimus/tutkimushankkeet/kotisivut/childcare/tietoa hankkeesta](https://www.jyu.fi/edu/tutkimus/tutkimushankkeet/kotisivut/childcare/tietoa_hankkeesta)>. Viitattu 2.11.2016.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Gergen, K. J. 2009. An invitation to social construction. London: Sage.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: University Press.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

HE 80/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta. Saatavilla: <<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150080>>. Viitattu 20.2.2017.

Heinämäki, L. 2001. Kotiäidistä kasvattajaksi. Perhepäivähoitajan ammatin ja koulutuksen rakentaminen Suomessa 1970-luvulta vuoteen 2000. Laudatur tutkielma: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <file:///C:/Users/johan_000/Downloads/lheinama.pdf>. Viitattu 20.2.2017.

Heinämäki, L. 2002. Kotiäidistä kasvattajaksi - Perhepäivähoitajan ammatin ja koulutuksen

kehittyminen. Teoksessa Alho-Kivi, H. & Keskinen, S. 2002. Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Tammi, 38 – 60.

Hoitopaikka.net. 2017. Hoitomuotona perhepäivähoito. Saatavilla:

<<http://www.hoitopaikka.net/Sivut.aspx/53690>>. Viitattu 2.2.2017.

Husa S. 1999. Diskurssianalyttinen lähestymistapa dokumenttiaineistoon. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila K., Kinon, J., Niiranen, P. ja Ojala, M. 1999. (toim.). Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: PS-viestintä Oy, 89 – 114.

Jokinen, A. Poliitikkojen puheet puntarissa: Kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheiden retoriikka. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysin aakkoset. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 179 – 212.

Jokinen, A. & Juhila, K. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi liikkeessä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 267 – 310.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016a. Diskurssianalyysin aakkoset – Johdanto. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 17 – 22.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016b. Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysin aakkoset. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 25 – 50.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016c. Diskurssianalyysin aakkoset – Loppusanat *Diskurssianalyysin aakkosiin*. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 213 – 217.

- Juhila, K. 2016. Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi liikkeessä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 411 – 444.
- Jääskeläinen, M. 2005. Pelastetaan perhepäivähoito -hanke: laadukasta perhepäivähoitoa lapsiperheille nyt ja tulevaisuudessa. Teoksessa Parrila, S. Villistä valvottuun, valvotusta ohjattuun. Perhepäivähoidon ohjauksen historia ja nykytilan haasteet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:4, 163 – 168.
- Jääskeläinen, M. 2006. Pelastuiko perhepäivähoito - katsaus Pelastetaan perhepäivähoito -hankkeen tuloksiin. Teoksessa Parrila, S. (toim.). Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006: 17, 123 – 135.
- Jääskeläinen, M. & Majuri-Naappi, A. 2005. Matkalla perhepäivähoidon kehittämiseen. Laadukasta perhepäivähoitoa lapsiperheille nyt ja tulevaisuudessa – ammattilaisia ja ammatti, jota arvostetaan. Pelastetaan perhepäivähoito -hankkeen loppuraportti. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Raportteja 3.
- Kahiluoto, T. 2014. Varhaiskasvatuksen ajankohtaiset kuulumiset ja perhepäivähoidon asema Perhepäivähoidon valtakunnallinen juhlaseminaari 24.9.2014. Opetus- ja Kulttuuriministeriö. Osoitteessa <http://www.verve.fi/media/verve/uutiset/perhepaivahoidon_seminaari_2014/tarja_khiloto.pdf> Viitattu 30.11.2016.
- Karila, K. 2009. Lapsuudentutkimus ja päiväkotien toiminta. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino. 249 – 262.
- Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatus muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: WSOY, 13 – 24.
- Kivioja, U., Koskenrouta, P. & Valpola, M-L. 1991. Perhepäivähoidon perusteet ja käytäntö.

Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Kuntatyönantajat 2014. KT:n selvitys: Kunnallisten perhepäivähoitajien määrä vähentynyt.

Kuntatyönantajat KT:n selvitys 31.1.2014. Saatavilla:

<http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/2014/Sivut/selvitys_kunnallisista-perhepaivahoitajista.aspx>. Viitattu 17.2.2017.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973. FINLEX.

Saatavilla <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036>>. Viitattu 12.4.2017.

Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 108/2016. FINLEX. Saatavilla

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160108>>. Viitattu 12.4.2017.

Linell, P. 1998. Approaching Dialogue. Talk interaction and contexts in dialogical perspectives.

Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

Statham, J. & Mooney, A. 2003. Across the Spectrum: An introduction to family day care

internationally. Teoksessa Mooney, A. & Statham, J. Family day care. International perspectives on policy, practice and quality. Jessica Kingsley publishers. London and Philadelphia, 11 – 22.

Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Onnismäa, E-L., Paananen, M. & Lipponen, L. 2014. Varhaiskasvatusjärjestelmän

polkuriippuvuuksien jäljillä. Kasvatus & Aika 8 (2) 2014, 6 –21.

Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Oulu: Oulu University press.

Parrila, S. 2005. PERHO-hankkeen tavoitteet ja toiminta eri yhteistyötahojen kanssa. Teoksessa

Parrila, S. (toim.). Villistä valvottuun, valvotusta ohjattuun. Perhepäivähoidon ohjauksen historia ja nykytilan haasteet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:4, 14 – 18.

- Parrila, S. 2006. Johdanto – Ajankohtaista perhepäivähoidossa. Teoksessa Parrila, S. (toim.) Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006: 17, 13 – 16.
- Parrila, S. 2007. Perhe-hankkeen tuloksellisuuden arviointi ja katse tulevaan. Teoksessa Parrila, S. (toim.). Perhepäivähoidon ohjauksen kehitysvaihtoehtoja. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:19, 129 – 134.
- Parrila, S. 2009. Perhepäivähoitohenkilöstön osaamisen kehittäminen PERHOKE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:16.
- Parviainen, K., Ahonen, P., Pirttijärvi, M. & Rautiainen, R. 2011. Perhepäivähoitajien työaika. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry. Ammattialajulkaisu 6/2011. Saatavilla: <http://www.jhl.fi/files/images/ammattialakuvat/perhepvhoit_tyoaika.pdf>. Viitattu 12.4.2017.
- Perelman, C. 1996. Retoriikan valtakunta. 1996. Tampere: Vastapaino.
- Perhepäivähoitajat ja työaikalaki 2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Osoitteessa <http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/familjedagvardare-och-arbetsstidslagen>. Viitattu 23.11.2016.
- Phillips, N. & Hardy, C. 2002. Discourse analysis. Investigating processes of social construction. London: Sage Publications.
- Pietikäinen & Mäntynen 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Potter, J. & Wetherell, M. 1987. Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour. London: Sage Publications.
- Pynnönen, A. 2013. Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. N:o 379/2013 Working paper. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Saatavilla: <<https://www.jyu.fi/jsbe/tutkimus/julkaisut/workingpaper/wp379>>. Viitattu 22.2.2017.

- Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html> Viitattu 3.11.2016.
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_1.html> Viitattu 3.11.2016.
- Savela, O. 2010. Palvelujen tuottavuutta ei aina kannata parantaa. Hyvinvointikatsaus 2/2010. Saatavilla: <<http://www.ollisavela.fi/M19.pdf>>. Viitattu 20.4.2017.
- Silverman, D. 2010. Doing qualitative research. London: SAGE Publications.
- Sennett, R. Työn uusi järjestys. Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta? Tampere: Vastapaino.
- Soukainen, U. 2016. Laatu työ ja kehittävän työotteen omaksuminen. Teoksessa Parrila, S. & Fonsen, E. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön. Juva: PS-kustannus. 169 – 186.
- Strandell, H. 2010. From structure-action to politics of childhood. Sociological childhood research in Finland. Current Sociology 58:2, 165 – 185.
- Suoninen, E. 2016. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi liikkeessä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 229 – 247.
- Suoninen, E. 2016b. Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysin aakkoset. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere:

Vastapaino, 51 – 74.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Varhaiskasvatus. Saatavilla:

<<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>>. Viitattu 2.2.2017.

Tikka, T. 2007. Äidin apulaisesta ammattikasvattajaksi - kertomuksia perhepäivähoitajien työurasta ja ammattiin suuntautumisesta. Teoksessa Parrila, S. (toim.). Perhepäivähoidon ohjauksen kehitysvaihtoehtoja. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:19, 146 – 155.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A., 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1-3. PAINOS. Jyväskylä: Tammi.

Tynjälä, P. & Nuutinen, A. 1997. Muuttuva asiantuntijuus ja oppiminen korkeakoulutuksessa. Asiantuntijuus nyky-yhteiskunnassa. Teoksessa Kirjonen, J., Remes, P. & Eteläpelto, A. (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. 182 – 195.

Työaikalaki 1996/605. FINLEX. Saatavilla: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960605>>. Viitattu 12.4.2017.

Törrönen, J. 2000. Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Sosiologia 44 (3), 243 – 255.

Van Leeuwen, T. 2007. Legitimation in Discourse and Communication. Discourse and Communication. 1:1, 91-112.

Varhaiskasvatus 2015. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ nettisivut. Saatavilla:

<<https://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>>. Viitattu 20.2.2017.

Varhaiskasvatuslaki 580/2015. FINLEX. Saatavilla

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>>. Viitattu 12.4.2017.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Saatavilla:

<http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf>. Viitattu 13.1.2017.

Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Saatavilla:

<http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf>. Viitattu 3.5.2017.

Välimäki, A-L. 1999. Lasten hoitopuu. Lasten päivähoitojärjestelmä Suomessa 1800- ja 1900 luvuilla. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Välimäki, A-L. & Rauhala, P-L. 2000. Lasten päivähoidon taipuminen yhteiskunnallisiin murroksiin suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 65: 5. Saatavilla:

<<http://www.stakes.fi/yp/2000/5/005valimaki.pdf>>. Viitattu 21.4.2017, 387 – 405.

YLE Uutiset. 2016. Perhepäivähoitajien määrä romahtanut – kuoleeko kuntien perhepäivähoito sukupuuttoon? Saatavilla <<http://yle.fi/uutiset/3-922584>>. Viitattu 30.3.2017.